Dünyayı
Çocuklar Değiştirecek

KAMER
VAKFI

© KAMER Vakfı Yayınları

Birinci Basım
Ekim, 2012

Kapak Resmi
Kamer Vakfı

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni
Kolektif Atölye

KAMER VAKFI
Ali Emiri 3. Sokak Es-Şal Apt. Kat: 1 No: 1
Yenişehir – Diyarbakır
Telefon: 0 412 228 10 53
Faks: 0 412 224 23 19
GSM: 0533 545 76 55
d.kamervakfi@gmail.com
www.kamer.org.tr

Baskı ve Cilt
Berdan Matbaacılık
Güven San. Sit. C Blok No: 239
Topkapı-İstanbul

Bu yayın Bernard Van Leer Foundation ve SİDA'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.

KAMER'in erken çocukluk dönemi eğitiminde alternatif yaklaşımlar ile ilgili çalışmalarına önemli katkılar sağlayan Güler Yücel'e...

KAMER
VAKFI

İÇİNDEKİLER

I. bölüm
- nasıl başladık 7
- alternatif yaklaşım nasıl gelişti ve yayıldı? 13

II. bölüm
çocukların hem birey hem de bir grubun parçası olmaları sağlanır
-uygulama örnekleri 27
-eğitmenlerden geri bildirimler 28

çocukların birey olmaktan gelen hakların yanı sıra, bu hak ve özgürlüklerin sınırlarının ve sorumluluklarının da bilincinde olmaları sağlanır
-uygulama örnekleri 33
-eğitmenlerden geri bildirimler 34

çocuklar paylaşım ve dayanışmaya teşvik edilir
-uygulama örnekleri 40
-eğitmenlerden geri bildirimler 41

cinsiyet ayrımı yapılmaz, toplumsal cinsiyet kalıplarının sorgulanması teşvik edilir
-uygulama örnekleri 47
-eğitmenlerden geri bildirimler 48

ceza ve ödül eğitim yöntemi olarak kullanılamaz
-uygulama örnekleri 55
-eğitmenlerden geri bildirimler 56

çocukların eğlenerek, yaparak yaşayarak öğrenmeleri teşvik edilir
-uygulama örnekleri 62
-eğitmenlerden geri bildirimler 63

anlamaya yönelik bir yaklaşım teşvik edilir
-uygulama örnekleri 71
-eğitmenlerden geri bildirimler 72

yerel dil ve özellikler dikkate alınır
-uygulama örnekleri 76
-eğitmenlerden geri bildirimler 77

I. Bölüm

Nasıl başladık?

Alternatif yaklaşım nasıl gelişti ve yayıldı?
Bu yayın neden hazırlandı?

NASIL BAŞLADIK?

Dünyanın birçok yerinde pek çok insanın bildiği bir şeyi, ortaya çıkan bir ihtiyaç nedeniyle aramaya, bulmaya kalkışmak inanılmaz bir heyecan veriyor. Sonradan, bugün düşündüğünü, ihtiyaç duyduğunu pek çok insanın daha önce düşünmüş, çalışmış, geliştirmiş olduğunu görmek de bu heyecanı azaltmıyor, tersine arttırıyor. Aynı heyecanla kimin ne yapmış, ne demiş, nasıl devam etmiş olduğunu daha büyük bir merakla izlemeye başlıyorsun. Sen de kendi durduğun yerden ihtiyaç duyduğun, bulduğun şeyi geliştirip büyütmek, ufacık da olsa bir katkıda bulunmak için çaba harcıyorsun. Her yeni adım bir sonraki yeniliğe hazırlık oluyor.

KAMER'deki pek çok iş gibi erken çocukluk dönemi eğitimi de yaptığımız işin bir yerinde önemli bir ihtiyaç olarak çıktı karşımıza.

Açtığımız iki odalı kadın merkezinde hem grup çalışmaları yapıyor hem de şiddet yaşayan kadınlara destek olmaya çalışıyorduk. Kadınlar hem şiddet konusunda destek almak için hem grup çalışmalarına katılmak için geldiklerinde hep yanlarında çocukları oluyordu. Özellikle de henüz okula gitmeyen çocuklar. Okul çağındaki çocukların okulda oldukları zamanlar tercih ediliyor, bebekler eğer mümkünse bir akrabaya veya komşuya bırakılıyor, yürümeye henüz başlamış çocuklarsa mutlaka anneleriyle birlikte geliyorlardı. Kadınlar genellikle tek başlarına gelemediler KAMER'e.

Eğer biraz fazla zamanları olursa bir çay içimlik sohbet edebilirsek veya grup çalışmalarında sıra çocukları konuşmaya gelmişse, çocukların, biz kadınların özgürlük alanlarının görünmez sınırları olduğunu konuşurduk. Onlarsız hiç bir şey yapamazdık ama onlar bazen sınırlarımızı genişleten bir rol de oynarlardı.

Kadınlar çocukları emanet edecek yer bulamazlardı;

Kadınlar çocukları emanet etmek için kimseye güvenmezlerdi;

Kadınlar yanlarında çocuk olmadan dışarı çıkarlarsa daha çok yargılanırlardı;

Çocuklar kadınların önemli bir yükü, canlarının bir parçası, kıyamadıkları sırdaşları, yoldaşlarıydı.

İki odalı merkezimizin bir köşesini oyuncaklarla doldurduk. Çocuklar annelerinden uzak durmalıydı çünkü. Kadınlar yaşadıkları şiddeti anlatırken, yeniden yaşayıp ağlarken, öfkelenirken, kızarken, çocuklar bunların hiçbirine tanık olmamalıydı. Çocuklar kötü etkileniyordu annelerinin bu durumundan. Ayrıca, zaten çok zorlanarak geldikleri merkezimizde, kadınların geçirdikleri bir saati hiçbir sorumluluk hissetmeden, kendilerini anlatarak geçirmeleri önemliydi. Her türlü deneyimin paylaşıldığı grup çalışmalarına da çocuklar alınmıyordu elbette. Hatta çocukların gürültüleri nedeni ile grup katılımcılarının olumsuz etkileneceğini düşünür, grup çalışması varsa eğer, çocuklara bakım işini özenle planlardık.

O zamanlar çalışırken en fazla iki kişi olabiliyorduk. Gönüllülerimiz gelirdi, grup çalışmaları yapmak için. Gönüllülerimiz bizden biriyle grup çalışması yaparken, birimiz de salonun bir köşesinde hazırladığımız oyun köşesinde çocuklarla ilgilenirdik. Çok zorlandığımız zamanlar oluyordu.

KAMER'i 1997 yılının Ağustos ayında kurmuştuk ama Ağustos'tan Aralık ayına kadar tüm vaktimizi program yapmak, yöntem geliştirmek gibi konulara ayırmıştık. Aralık ayı başlarında şiddet yaşayan kadınların KAMER 'e başvurabileceğini ilan ettik ve daha ikinci gün şiddetten kurtulmak için destek isteyen üç kadın geldi.

Tarihi tam hatırlamıyorum ama KAMER'in kurulduğu ilk yıl, bir kış günü, kapımız çaldı. Gelen, sarışın bir Alman kadındı. Biz iki kişiydik KAMER'de, zaten çok ürkerek çalışıyorduk. Bize bir süre Diyarbakır'da yaşamaya karar verdiğini, Almanya'da bir kadın danışma merkezinde çalıştığını, eğer kabul edersek KAMER'de çalışmak istediğini söyledi.

Hem çok sevinmiş hem de kuşkulanmıştık.

Sevinmiştik çünkü eğer söyledikleri doğruysa gökte aradığımızı yerde bulmuştuk. KAMER, yaşadığı şiddeti fark etmiş ve şiddetle baş etmeye karar vermiş kadınlara ihtiyaç duydukları destekleri sağlamak üzere kurulmuştu. Şiddet konusunda nasıl çalışmamız gerektiğini çok düşünmüş, tartışmış, ayrıca Mor Çatı'dan önemli destekler almıştık.

Hem Diyarbakır'a gelip bizimle deneyimlerini paylaşmışlar, hem de bizim İstanbul'da Mor Çatı'da şiddet konusunda destek almak isteyen kadınlarla ilk görüşmelerimizi yapmamızı sağlamışlardı.

Diyarbakır'da destekleyenimiz o kadar azdı ki! Sadece grup çalışmalarımıza katılıp toplumsal cinsiyet rolleri konusunda farkındalık yaşamış

olan otuz-kırk civarında kadın... Biz bu durumdayken, yaptığımız işi duyduğunu, önemsediğini ve bizimle çalışmak istediğini söyleyen bir kadın geliyordu.

Korkuyorduk, kuşkulanıyorduk, güvensizdik çünkü bütün dünya bize karşı gibiydi. Herkes durdurmak, bozmak, dağıtmak için bir şeyler yaparken birinin gelip bizimle çalışmak istemesi inanılmaz geliyordu.

Insa psikologdu, zorlandığımız görüşmeleri artık o devralıyordu. Pazartesi, çarşamba ve cuma olmak üzere haftada üç gün çalışıyor, çok yararlı oluyordu.

Bir çarşamba günü Insa kadınlarla görüşürken ben de sürekli çocuk bakmıştım. Hem de sokakta. O gün çocuklar içeriye girmek istememişlerdi. Galiba ne olduysa o günden sonra oldu. Planladığım hiçbir işi yapamadığım gibi, çocukları memnun edememiş ve çok yorulmuştum.

Yirmi iki yıl öğretmenlik yapmıştım ve çocuklar için daha farklı çözümler bulmamız gerektiğini düşünüyordum.

Önce çocuk sorununun bir oyun köşesi ile çözülemeyeceğini düşündüm. Çünkü hiç de kısa sayılamayacak sürelerde çocukları sadece oyalıyorduk. Hatta "annen burada değil," diyerek onlara yalan söylemek zorunda kalıyorduk. Anneler çocuklarının seslerini duyduklarında rahatsız oluyorlardı, çalışmanın bütünlüğü bozuluyordu. Grup çalışmaları sırasında bazen 5-10 çocuk geliyordu ki, o zaman sorun daha büyük oluyordu çünkü kadın merkezimiz küçücük bir yerdi.

Aklımıza ilk gelen fikir çocuk yuvalarını gezip, anlaşabileceğimiz bir yuvada çocuk misafir odası oluşturmaktı.

Bildiğimiz bütün çocuk yuvalarını dolaştık. Sonra da dönüp her birini tek tek değerlendirdik. O zamanlardan kalma bir sözümüz vardır: "Ne yapacağımızı tam bilmesek de ne yapmayacağımızı net olarak biliyoruz!" Çocukları kadın ya da erkek olarak yetiştirmeyecektik. "Uslu çocuklar" da olsunlar istemiyorduk. Biz, katılımcı, dinleyen ve dinleten çocuklar istiyorduk.

Yaşamda birbirleriyle yarışacakları pek çok durumla karşılaşacaklardı zaten. Biz onları yarıştırmayacak, ödülün de cezanın da olmadığı ortamlar, durumlar yaratmak istiyorduk. Yoksul, zengin, engelli, farklı diller konuşan tüm çocuklar bir arada olabilsinler istiyorduk. Çocukların 'evet' leri de 'hayır'ları da duyulsun istiyorduk.

1998 yılının kış aylarıydı. Düşündüğümüz gibi bir yuva bulamayacağımızı anlamıştık. Büyük bir heyecanla kendimiz bir yuva açmaya karar verdik. Şiddet konusunda çalışabilmek için Mor Çatı'dan destek almıştık. Çocuk çalışması için nerelerden destek alabileceğimizi araştırmaya başladık.

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nı (KEDV) bulduk. Şengül Akçar'ı bir toplantıda dinlemiştim. Erken çocukluk dönemi ile ilgili çalışmaları olduğunu duyunca ona bir mektup yazdım. Kim olduğumuzu, KAMER'in o sırada yapmakta olduğu işleri ve yuvalar açmak istediğimizi, bize destek olup olamayacaklarını sordum. Olumlu yanıt aldık. Bu desteğin sağlanabilmesi için gerekli giderleri karşılamak üzere Heinrich Böll Vakfı'na küçük bir proje yazdık.

KEDV'den iki kadın, KAMER ile bilgi ve deneyimlerini paylaşmak üzere Diyarbakır'a geldiler. Uzun uzun konuştuk. Nasıl bir yer tutmamız gerektiği, yuva çalışanlarında aranacak özelliklerin neler olması gerektiği, ailelerle ilişkilerin nasıl kurulması gerektiği gibi tüm sorularımıza cevap aramaya çalıştık. Sonra KAMER'den birkaç kişi İstanbul'a gidip KEDV 'in yuvalarını gördük, çalışan ekiple sohbet etme olanağı yakaladık.

Bütün bu deneyimlerden sonra ne yapmak, nasıl yapmak gerektiği konusunda kendi içimizde tartışmaya başladık. Bu tartışmalarda neyi nasıl yapmamız gerektiğinden çok neyi yapmamamız gerektiğine karar verebildik.

O dönemlerden kalan notlarımda aşağıda yazılı şeyleri buldum:

Yapacağımız çocuk çalışmalarında;

- Hiçbir ayrımcılık ve şiddet olmayacaktı,
- Özellikle cinsiyete dayalı ayrımcılık olmayacaktı,
- Yuvadaki çocuklarla eğitimcilerin, eğitimcilerle velilerin, çocukların birbirleriyle kuracakları ilişkilerin değişmesi gerekiyordu,
- Çocuklar sadece izleyen, dinleyen, itaat eden, geleneksel anlamda "terbiyeli" çocuklar olmayacaktı,
- Çocuk yuvaları, küreselleşmenin sonucu olarak homojenleşen, dünyanın çeşitli yerlerindeki birbirinin kopyası mekanlardan biri olmayacaktı,
- Çocukların yuvaya girdikleri zaman yaşadıkları çevre ile ilişkileri kopmamalıydı,

¬ Yuvamız salt yuvaya gelen çocukların mekanı olmayacaktı,

¬ Herkes için aynı ücret politikasının uygulanacağı bir yuva olmayacaktı.

Ne yapmayacağımızı bilmenin kararlılığı ve ne yapacağımızı bilmemenin hassasiyeti ile başladık çalışmaya.

Bahçe içinde, mümkünse tek katlı, çocukların rahat rahat oynayabilecekleri bir mekan bulmak için harekete geçtik. İstediğimiz tek şey yuvamızın da KAMER' e yakın olmasıydı. Bu çok önemliydi çünkü yuvadaki her çocuğu, her veliyi, orada yaşanacak her anı çok önemsiyorduk.

KAMER Kadın Merkezi'ne yakın bir yerde istediğimiz gibi bir mekan bulamayacağımızı anlayınca bir apartmanın zemin katını kiralamaya karar verdik. Kiraladığımız yeri özenle, sevgiyle, heyecanla hazırladık. Bu arada ekibimizi de kurmuştuk. Eylül 1999'da "Kır Çiçekleri" adını verdiğimiz ilk yuvamızı açtık.

1999 kış ayları boyunca kadın çalışması yaptığımız yer ile yuvamız arasında mekik dokuduk. İlk yuvamızda çalışan ekibi her zaman sevgiyle anarız:

Melike, mesai saatleri içinde resmi bir kuruma bağlı yuvanın sorumluluğunu yaparken mesai saatleri dışında bütün vaktini Kır Çiçekleri Çocuk Yuvasında geçirmeye başladı.

Ayşe Gülen, velilerle ve çocuklarla çok iyi ilişkiler geliştirdi ve denemekte olduğumuz bütün yöntemleri uygulayabilmemizi kolaylaştırdı.

Ayşegül, Kır Çiçekleri Çocuk Yuvası'nda eğitmen olarak çalıştı. Takip eden sekiz yıl boyunca da bu çalışmanın içinde oldu.

Vildan, Kır Çiçekleri Çocuk Yuvası'nda iki yıl çalıştı.

İlk aylarda Insa ile her akşam olmasa bile haftada birkaç gün yuvaya uğrardık. Nasıl bir program uygulandığı, bir sonraki gün neler yapılacağı, çocuklar arasındaki uyum, çalışanların iletişimleri ve veli katılımı toplantılarımızın değişmez gündemiydi.

Her şeyi titizlikle planlardık: Engelli çocuklarla nasıl çalışacağımızı, uyum sorunu olan çocuklar için hangi programlar uygulanması gerektiğini, cinsiyete dayalı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve katılımcılığı arttırmak için ne yapmamız gerektiğini tartışır, mutlaka doğru düzgün bir plan yaparak ayrılırdık.

Mor Çatı'da psikolog olarak çalışan ve KAMER'in açılış döneminde bize destek olan Saadet ile iletişimimiz devam ediyordu. Saadet kadın çalışmalarımıza destek verirken çocuk çalışmaları yapmamız için de bizi teşvik etmişti. Yuva açtığımızı duyunca, bize Bernard Van Leer Vakfı'nın (BVL) iletişim bilgilerini göndermiş, bu vakfın erken çocukluk dönemi çalışmalarına destek verdiğini, bu nedenle dünyanın pek çok yerinde yaşanan deneyimler konusunda bilgi sahibi olduklarını ve bizim de bu vakıf ile çalışmamızın iyi olacağını söylemişti. Fikir cazipti ama ilk yıl BVL'ye bir başvuru yapacak cesareti bulamadık. Önce yapabileceklerimizi görmek istedik.

Birinci yılın sonunda yaptığımız değerlendirme sonuçları gayet iyiydi:

- Çocuklar sürekli yuvada olmak istiyor, hafta sonu tatillerine bile itiraz ediyorlardı.
- "Hayır" demeyi öğrenmişlerdi.
- Kendi tercihlerini yapabiliyor; fikirlerini söyleyerek günlük programın hazırlanmasından, yuvaya alınacak bir eşyanın rengine, pişirilecek yemeğin ne olacağına kadar tüm kararlara katılıyorlardı.
- Veli katılım programları başarılı oluyordu. Veliler bir program çerçevesinde çocuklara katılıyor bu arada kendi çocukları dışındaki çocuklara da ilgi gösteriyorlardı.
- Çocuklar geleneksel cinsiyet rollerinin dışına çıkıyorlardı. Oğlan çocuklar temizliğe yardım ediyor, alışverişe gidiyor, yataklarını topluyorlardı. Kız çocuklar istedikleri her türlü oyuncakla oynayabiliyorlardı.
- Bizim Pamuk Prensimiz, oğlan Sinderellamız vardı. Hem toplumsal cinsiyet rollerini ters yüz edecek yöntemler geliştiriyor hem de çocukların hayal gücünü geliştirecek etkinlikler yapılmasını sağlıyorduk.
- Kutular, şişeler, parlak her türlü kağıt, bez parçaları, bütün artık malzemeleri toplamaya başlamıştık. Bu malzemelerden üretilen ürünler çocukların anneler günü, yılbaşı hediyeleri olmuştu. Çocukların ürettiklerinden sergiler açmıştık.
- Zaman zaman oğlunu pazara giderken, fasulye ayıklarken, yatağını toplarken gören anne ya da babalar şaşırıyor, bazen de itiraz ediyorlardı. Bu durumlarda onların ayrımcılık konusunda farkındalık yaşamalarını sağlayacak yöntemler kullanıyorduk.

- Farklılıklar ayrımcılık söz konusu olmadan bir arada var olabiliyorlardı. Yuvamızda farklı kültürlerden gelen çocuklar, dezavantajlı çocuklar, farklı dilleri konuşan çocuklar ve engelli çocuklar vardı. Özellikle toplumun yok saydığı, eğitilebilir engelli çocuklardan en az 1-2 öğrenci almaya özen gösteriyorduk. Bazı aileler ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) yönetmeliği bize karşı çıksa da bu kararımızdan vazgeçmedik.
- Aileler hep doğru adreste olduklarını söylediler. Çocuklarındaki belirgin bazı kazanımları gerek sözlü gerekse yazılı olarak bize bildirdiler:
  - Tuvalet alışkanlığı edinmeleri,
  - Akranları ile daha iyi iletişim kurmaları,
  - Dikkat sürelerinin artması,
  - Akılda tutma yeteneğinin gelişmesi,
  - Kendi başına yemek yeme, kalem tutma, makas kullanma gibi el becerilerinin gelişmesi,
  - Temizlik alışkanlığı (el yıkama, tırnak kesme gibi) edinmeleri,
  - Zaman kavramını ve anneden bağımsız vakit geçirmeyi öğrenmeleri,
  - Damak zevklerinin geliştiği, değişik yemekleri yeme alışkanlığı edinmeleri.

Bunlar ailelerden aldığımız geri bildirimlerin sadece bir kaçı. Tüm bu dönüşümler, değişimler bize doğru bir yaklaşım izlediğimizi gösterdi. Sonuç böyle olunca erken çocukluk dönemi eğitimi konusunda çalışmaya devam etmeye karar verdik.

ALTERNATİF YAKLAŞIM NASIL GELİŞTİ VE YAYILDI?

Çok önemli bir farkındalık yaşamıştık:

"Formel ve enformel eğitim kadınların yaşadığı şiddeti besliyordu. Özellikle aile içinde uygulanan geleneksel yöntemler kadına yönelik şiddeti normalleştiren, günlük hayatın bir parçası haline getiren uygulamalarla doluydu. Kadınların itaat etmesi sağlanmaya çalışılıyor-

du ve sonuç ortadaydı. Her kadının hayatını alt üst eden, sadece kadın olduğu için yaşadığı onlarca şiddet hikayesi vardı.

Oysa erken çocukluk dönemi eğitimi ile eğer bu yeni yöntemler geliştirilerek uygulanır ve yayılarak devam etmeleri sağlanabilirse şiddetin altında yatan bu etkenleri ortadan kaldırmak mümkün olabilirdi.

Cinsiyetçiliği önleyecek bir zihniyet değişimi sağlamak için erken çocukluk dönemi eğitimi çok önemli bir yatırım olacaktı."

İhtiyaçlarımızı belirledik ve projelendirdik. Projemizin adını seçerken de çok düşündük. Çocuklar özellikle resmi eğitim yaşı kabul edilen yedi yaşından önce evlerin aksesuarları gibiydiler, her biri birer eşya gibi algılanıyordu.

Onların birey olduğunu, istekleri olabileceğini, düşünebildiklerini, katılabileceklerini, bu yaşta taklit yoluyla ya da gözlemleyerek öğrendiklerinin bütün hayatlarını belirlediğini düşünerek **"Çocuklara Hayat Projesi" (ÇHP)** koyduk projemizin adını. Bu adın seçilmesinde hem o sıra KAMER'de çalışan herkesin, hem Insa'nın, hem de BVL'den Rita'nın rolü oldu. Aradan geçen bunca yıl içinde bu proje kapsamlı bir programa dönüştü ve halen "Çocuklara Hayat Programı" adıyla devam ediyor.

ÇHP başladıktan sonra Ayten Tekay, Kır Çiçekleri Çocuk Yuvası'nın sorumlusu olarak işe başladı. Artık dünyada erken çocukluk dönemi eğitimi konusunda ne gibi yöntemler uygulandığını merak etmeye başlamıştık. Bunun için de Güler Yücel ile bağlantı kurduk. Güler Yücel Montessori yöntemi ile ilgili eğitim görmüş ve bu eğitim yöntemi ile ilgili bir yayın çıkarmıştı.

ÇHP devam ederken en büyük zorluğun otoriter eğitim modeline göre yetiştirilmiş eğitmenlerle yaşanan değişim ve gelişim süreci olduğu fark edildi. Birlikte çalıştığımız eğitmenler, kadın olarak geleneksel değerlere göre yaşarken, aldıkları eğitim modeli de kendilerini geliştirmelerine ve yenilemelerine fırsat vermemekteydi.

KAMER'in oluşturmaya çalıştığı yöntemi sorgulayarak anlamaya çalıştılar. Haftalık toplantılarla, eğitmenler yargılanmadan, sorularına cevap verilerek ve ihtiyaçlar tespit edilerek bu değişim süreci yakından takip edildi. Eğitmenlerle birlikte belirlenen konularda çeşitli programlar geliştirilerek uygulandı. Bunlardan bazıları:

- **Çocuklarla İletişim Grup Çalışması:** Otoriter eğitim modeline göre çocuklara davranış biçimi kuralcıdır ve esnek değildir. Çocuğun söylemek istediği değil, eğitmenin söylediği önemlidir. Yaptığımız değerlendirme çalışmaları sonucunda çocuklarla konuşma biçimimizin, ses tonumuzun, vücut duruşumuzun ve kullandığımız kelimelerin önemli olduğu ortaya çıktı. Diyarbakır çocukevinden iki eğitmen "Çocuklarla İletişim" konulu bir çalışma metni oluşturdu. Bu metin çeşitli kadın gruplarına (eğitmenler, kadının insan hakları grup çalışması katılımcıları, kadın merkezi çalışanları, çocuk programı uygulayan gönüllü üniversite öğrencileri gibi) uygulandı ve çok çarpıcı geri bildirimler alındı.
- **Cinsel Eğitim Grup Çalışması:** KAMER'in Kadının İnsan Hakları'nı içeren farkındalık grup çalışmalarında kadınlar kendi cinselliklerini ve bunu yaşamaya haklarının olduğunu fark ettikten sonra çocukların cinsel davranışları ile ilgili neler yapabileceklerini, kız-erkek ayrımı yapmadan nasıl bir cinsel eğitim verebileceklerini sormaya başladılar. Çocukların cinsel gelişim dönemlerini yaşayış biçimlerinin yetişkin olduklarında hayatlarını etkileyen bir faktör olarak karşılarına çıktığını biliyoruz. Hazırladığımız bu grup çalışması ile hem farklı özelliklerdeki kadınlara, hem de çocuk çalışmalarında yer alan kadınlara ulaşmayı hedefledik.
- **Drama Eğitim Çalışması:** Eğitmenlerin kendi özelliklerini fark etmelerini, çocukları farklı yöntemlerle tanımalarını, gelenekselin dışında farklı ve katılımcı yöntemleri öğrenmelerini, esnek davranabilmelerini ve ihtiyaca göre programlama yapabilmelerini sağlamak için planlanıp uygulandı.
- **Kadın-Çocuk Programları:** KAMER kadın ve çocuk çalışmaları bütünlüğü içinde bu iki gruba hem birlikte hem de ayrı ayrı ulaşmak için farklı yöntemler uygulamayı hedefledi. Bu amaçla çocuk ve kadın faktörlerinin birbirini etkileyen yanlarını dikkate aldı. Hem kadına hem de çocuğa ulaşarak, duygularını, düşüncelerini ve hayallerini ifade edebilecekleri çalışmalar planlandı. Beraber oynama grubu, resim atölyeleri, veli katılım programları bunlardan bazılarıydı.
- **Şiddetsizlik, Önyargılarımız ve Çatışkı Çözüm Yolları Atölyesi:** Anti-militarist anlayışa dayalı farklı kadın ve çocuk çalışma yöntemlerini ortaya çıkarmaya yönelik bir atölye çalışması.

- **Yaz Seminerleri:** Yılda iki defa olarak planlanan yaz seminerlerinde geçmiş yılın değerlendirmesi, ihtiyaçların belirlenmesi, yeni yılın planlaması yapılırken aynı zamanda eğitim yaklaşımı konusunda eğitmenlerin kişisel gelişimleri desteklendi. Rehber etkinlik programları hazırlandı, amaçlara ulaşmayı sağlayıcı materyal üretim örnekleri paylaşıldı.
- **0-6 Yaş Döneminde Alternatif Eğitim Modelleri Sempozyumu:** 2006 yılında Diyarbakır'da farklı ülkelerden katılımcıların bilgi ve tecrübelerini paylaştıkları uluslararası bir sempozyum düzenledik. Ardından bu paylaşımları içeren bir kitap yayınladık. Konuyu daha yakından ve derinden çalıştıkça önemi hakkında farkındalığımız artıyordu; yeni tespitler yapıyor, bu tespitlere uygun çalışmalar geliştiriyorduk.
- İhtiyaçlardan doğan ve alternatif erken çocukluk dönemi eğitimi yaklaşımı çerçevesinde geliştirilen, KAMER'in tek başına veya işbirlikleri ve ortaklıklar içerisinde uyguladığı diğer bazı çalışmalar: Ev Anneliği Programı, Çocuklarla Sanat Atölyeleri Eğitimi, çocuk şenlikleri, sergiler, yılsonu etkinlikleri, Kendini Keşfetme Programları.

Bu arada KAMER'in çalışma alanı da coğrafik hem içerik olarak genişlemekteydi. 2000'li yılların başıydı; hem Diyarbakır'a yakın illerde de kadının insan hakları konusunda çalışmaya başlamıştık hem de KAMER'den destek alıp şiddet konusunda farkındalık yaşayan kadınlar, artık kendi işlerini kurmak ya da bir iş bulup çalışmak için destek istemeye başlamışlardı.

KAMER, kadınların istihdam taleplerine cevap verecek durumda değildi. Bir süre bu talepleri nasıl değerlendirmemiz gerektiği konusunda bocaladık. Ancak daha sonra yine bir arayışa girip Türkiye'de kadınların iş kurması ve istihdamı konusunda çalışmış, bu konuda kafa yormuş bütün kişi ve kuruluşları araştırmaya başladık.

Elimizde ciddi bir liste oluşunca da Güneydoğu Anadolu Projesi – Girişimci Destekleme Merkezi (GAP-GİDEM) ile birlikte "Kadın Girişimciliği Konferansı" düzenledik. Bu konferansa hem Türkiye'nin çeşitli yerlerinden hem de KAMER'in Bölgesel Yayılma Projesi kapsamında çalışmaya başladığı illerden kadınlar katılmışlardı. Bu konferans KAMER için önemli bir çalışmaydı. Deneyimlerini paylaşmak için gelen katılımcılar ile kendilerini ev dışında da var etmeye çalışan kadınların buluşmasıydı. Konferans üç gün sürdü ve atölye çalışması bölümünde kadınlar çeşitli iş fikirleri oluşturdular.

Batman ve Kızıltepe'den katılan kadınlar "Kır Çiçekleri Çocuk Yuvası"ndan etkilenerek birer çocuk yuvası kurmayı kararlaştırdılar. KAMER de zaten ÇHP kapsamında yeni yuvalar açmayı hedeflemişti. Bütün koşullar birbirini tamamlayınca Batman ve Kızıltepe'de birer çocuk yuvası açıldı. Artık üç yuvamız vardı ve hepsinde geliştirilen yeni yöntemlerin uygulanmasını sağlamaya çalışıyorduk.

Hem bizler, hem her gelişinde Güler Yücel bu yuvaların her birinin ekibi ile, aileler ile çalıştı. Olmaması gerekenleri tartışa tartışa neyin nasıl olması gerektiğini bulmaya, yerel özelliklerin de vurgulandığı, buralara uygun eğitim yöntemi geliştirmeye çalışıyorduk. Sevgili Güler Yücel yaşadığı tüm sağlık problemlerine rağmen yaz kış demeden gelip gitti.

KAMER her biri ihtiyaçtan doğmuş, her biri kadınların talepleri sonucunda ortaya çıkmış, aynı temel ilkelere bağlı fakat ayrı ayrı çalışma alanları ve yöntemleri gerektiren üç ayrı dalda bilgi ve deneyime sahip oldu.

- **Kadının İnsan Hakları alanı dediğimiz**; şiddet, namus adına işlenen cinayetler ve farkındalık çalışmalarını kapsayan alan.
- **Erken Çocukluk Dönemi Eğitimi** konusunda çalışmalar yürüttüğümüz, Çocuklara Hayat olarak adlandırdığımız alan.
- Kadınların özellikle toplumsal cinsiyet, ayrımcılık ve şiddet konularında yaşadıkları farkındalık sonrasında ortaya çıkan, kadınların güçlenmesinde önemli bir rol oynayacak **Kadın Girişimciliği alanı**.

Geriye dönüp 15 yıla baktığım zaman en fazla direnci çocuk çalışmalarında yaşadığımızı düşünüyorum.

Şiddet, namus adına işlenen cinayetler konusunda çalışırken çok fazla tehdit aldık, çok tehlike atlattık, çok korktuk ama yine de sonuçta harekete geçmemizi sağlayan, taleplerini sıralayabilen, kendini içinde bulunduğu durumdan kurtarmaya karar vermiş kadınlar vardı işin içinde.

Çocuk çalışmalarında ciddi bir dirençle karşılaşıyorduk çünkü sorunun asıl sahipleri değişim taleplerini ortaya koyamıyorlardı. Çocukların şiddeti hayatlarını tehlikeye atacak boyutta olmuyordu genellikle. Sessiz sedasız, herkesin onay verdiği ortamlarda şiddet yaşıyor, "terbiye ediliyorlar," geleceğin erkek ve kadınları olarak toplumun uygun gördüğü rollere büründürülüyorlardı. Bu sürece müdahale etmek inanılmaz zordu.

Çocuk yuvaları, çalışan annelerin çocuklarını bırakmaları için kurulmuş

birer barınak olarak görülüyordu. Erken çocukluk dönemi eğitimine resmi bakış da böyleydi; çocuk yuvaları eğitim yeri olarak görülmediği kadın ve çocuk çalışma yöntemlerini ortaya çıkarmaya yönelik bir atölye çalışması.

BU YAYIN NEDEN HAZIRLANDI?

Erken çocukluk dönemi eğitimi hayal ettiğimiz yeni dünyanın, yeni dil ve davranışlarının oluştuğu başlangıç noktasıdır. Kadın kuruluşları kadın çalışmaları yaparken sağladıkları farkındalıklarla geleneksel değerlerin nesneleştiren unsurlarını görüp değiştirmeye çalışsalar da, bu erken çocukluk dönemi eğitimi kadar etkili olmamaktadır. Çünkü geriye dönük her şeyin, tüm ilişki ve davranışların sorgulanmas; eşitsizliği yaratan, yeniden üreten, içselleştirilmiş değerlerin tespit edilmesi ve değiştirilmeye çalışılması çok ağır ve acı bir süreç gerektirmektedir. Çocuk çalışmalarında da çocukların çocuk evinde öğrendikleri ile dışardaki dünya arasındaki çatışma işi zorlaştırmaktadır. Ama dikkatli ve iyi planlanmış bir çalışma ailenin de çocuk üzerinden değişmesini sağlayabilir. KAMER bu konuda pek çok deneyime sahiptir.

Erken çocukluk dönemi eğitimi bu kadar önemli olmasına rağmen, çocuklar aile içinde bir aksesuar muamelesi görmekte, özellikle önemli olan 2-6 yaş aralığındaki çocukların eğitimleri için herhangi bir yatırım yapılmamakta, zaten eğitim olanaklarından yararlanamamış, toplumsal cinsiyet rollerinin nesneleştirdiği toplumun en dezavantajlı kesimi olan annelerinin bakımına terk edilmektedir. Böylece cinsiyetçilik kendini yeniden üretmenin en doğal ortamını yaratmaktadır. Çocuklar ailenin mülkü olarak algılanmaktadır.

Türkiye'deki 0-6 yaş grubuna hizmet veren kreşler birer eğitim kurumu olarak görülmemekte, çalışan annelerin çocuklarını bıraktığı birer barınak olarak algılanmakta, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olarak çalışmaktaydı. AB sürecinde değişmeye başlayan pek çok şey gibi bu konuda da değişme yolunda bir ivme kazandı. SHÇEK'e bağlı tüm kreşlerin Milli Eğitim Müdürlüğü'ne devredilmesi için çalışmalar başladı.

Bu devir tamamlansa bile Milli Eğitim Bakanlığı personelinin erken çocukluk dönemi eğitimi konusunda farkındalık yaşamaları, bu farkındalıklara uygun yeni yöntemler uygulamaları, yeni eğitim programları geliştirmeleri yıllar sürecektir. Kısacası erken çocukluk dönemi eğitimi son yıllarda önemi fark edilmiş ve çözüm aranan bir sorun olarak algılanmaya başlasa bile, uzun yıllar sürecek çalışmalara ihtiyaç vardır.

Erken çocukluk dönemi eğitim kurumları aynı zamanda kadın istihdamı alanları olabilir. Çünkü hem 2-6 yaş grubu için okullaşmanın ivme kazandığı bir döneme girmiş bulunmaktayız hem de halen işsiz olup resmi olarak bu işi yürütebilecek, gerekli altyapıya sahip çok sayıda kadın vardır. Bu başarılırsa değerlendirilememiş ciddi bir insan kaynağı değerlendirilmiş olacaktır.

KAMER'in kendi çalışmalarından edindiği deneyimler erken çocukluk dönemi eğitimi konusunda çalışacak bir kadının öncelikle kendi hayatında farkındalıklar yaşaması, değişiklikler sağlaması gerektiğini göstermektedir. Bu süreci yaşamayan bir kadının erken çocukluk döneminde önerilen alternatif yöntemleri kavraması ve uygulaması mümkün değildir. Söz konusu sürece girmiş olsa bile çalışırken yaşanacak farkındalıkların yaratacağı sarsıntılar ve bu sarsıntıların yol açacağı dağınıklığı, enerjisizliği takip edecek ve gerektiğinde destek verecek bir koordinasyon ekibine sürekli ihtiyaç olacaktır. Ayrıca fiziksel şiddeti fark etmek daha kolay olsa da, hayatımızdaki ilişkilerimize, dil ve davranışlarımıza sinmiş diğer şiddet türlerini fark etmek ve mücadele etmek yıllar sürecektir.

Diğer yandan, erken çocukluk dönemi eğitimi toplumun kadınlara yüklediği rollerin bir yansıması olarak sadece kadınların çalıştığı bir alan olarak görülse de, bu alana toplumsal cinsiyet rolleri konusunda farkındalık yaşamış erkekleri almak hem bu bakış açısını değiştirmek hem de çocuklara alternatif erkek rol modelleri sunmak açısından yararlı olacaktır.

Biz bunca yıllık deneyimle, olmaması gerekenlerin yerine neyi nasıl koymak gerektiğini uygulamalarla bulmaya çalışmıştık. Artık biriktirdiğimiz bilgi ve deneyimleri bir taslak olarak yayınlamamız, tartışmamız, tartıştırmamız, geliştirmemiz gerekiyordu. Böylece Türkiye'de erken çocukluk dönemi eğitimi konusunda kazanılan ivmeye de etkin bir katkımız olacaktı.

Artık biliyorduk ki, erken çocukluk dönemi eğitimi:

- **Ceza ve ödülün yer almadığı;**
- **Çocukların bütün farklılıkları ile yer alabildiği;**
- **Farklılıkların, bir arada birbirine değerek ve gelişerek var olabildiği;**
- **Hiçbir ayrımcılığa yer vermeyen;**
- **Özellikle toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda hassas;**
- **Yargılamaya, reçete vermeye değil, anlamaya yönelik bir dilin kullanıldığı, çocukların, eğitimcilerin, velilerin iletişim dilinin yeniden kurulduğu;**
- **Çocukların her zaman, her işte katılımcı oldukları, fikirlerinin önemsendiği;**
- **Çocuk yuvası olarak kullanılacak merkezlerin çevre ile ilişkisinin kurulduğu ve yerel özellikler taşıdığı;**
- **Farklı ekonomik güce göre farklı ücret politikalarının uygulanabildiği;**
- **Çevredeki çocukları da kapsayabilen;**
- **Çocukların eğlenerek, yaparak, yaşayarak öğrendikleri;**
- **Hem birey olmayı hem de bir grubun parçası olabilmeyi becerdikleri bir eğitim yöntemi olmalıdır.**

KAMER, cinsiyetçi sistemin kadın ve çocuklara zarar veren yerel uygulamalarını tespit edip alternatiflerini geliştirmek ve uygulanabilir olmalarını sağlamak üzere çalışmaktadır. Çocuklarla ilgili yerel uygulamaları araştırıp, zarar verici bulduklarını tespit etmeye ve önerdiği alternatif yöntemleri yayın yoluyla topluma ulaştırmaya çalışmaktadır.

Bu yayın, Çocuklara Hayat Projesi kapsamında 10 yıl boyunca, açılmış çocuk evlerinde, çocuk odalarında, çocuk şenliklerinde, beraber oynama gruplarında çalışan eğitmenlerin deneyimlerini, erken çocukluk dönemi eğitimine yönelik geliştirilen alternatif yaklaşımları içermektedir. Bu yaklaşımların temel dayanakları KAMER'in kurumsal feminist ilkeleridir. Bu sayede feminist bir yaklaşımla erken çocukluk dönemi eğitimi alanında "nasıl çalışılabileceği" ile ilgili bir fikir geliştirildi ve önerilere açık bir deneyim paylaşımı haline geldi.

Projenin başlangıcında öngörülen hedefler, çocukların bize gösterdikleriyle daha kapsamlı hale gelmiş, birkaç eğitim modelinin karma uygulandığı, kendine özgü bir dil ve yaklaşım oluşmuştur. Şimdi de Erken Çocukluk Dönemi'nde Alternatif Yaklaşımlar adıyla hazırladığı bu yayın ile uzun yıllar boyunca biriktirdiği deneyimleri paylaşmayı, erken çocukluk dönemi eğitim kurumlarında uygulanan eğitim yöntemi içinde bir yer bulmasını, tartışılmasını, geliştirilmesini hedeflemektedir.

Nebahat Akkoç

II. Bölüm

Bu bölüm, Çocuklara Hayat Projesi'nde oluşturulan Alternatif Eğitim Modeli'nin temel ilkeleri, uygulama örnekleri ve eğitmenlerin geri bildirimlerinden kollektif bir şekilde oluşturuldu.

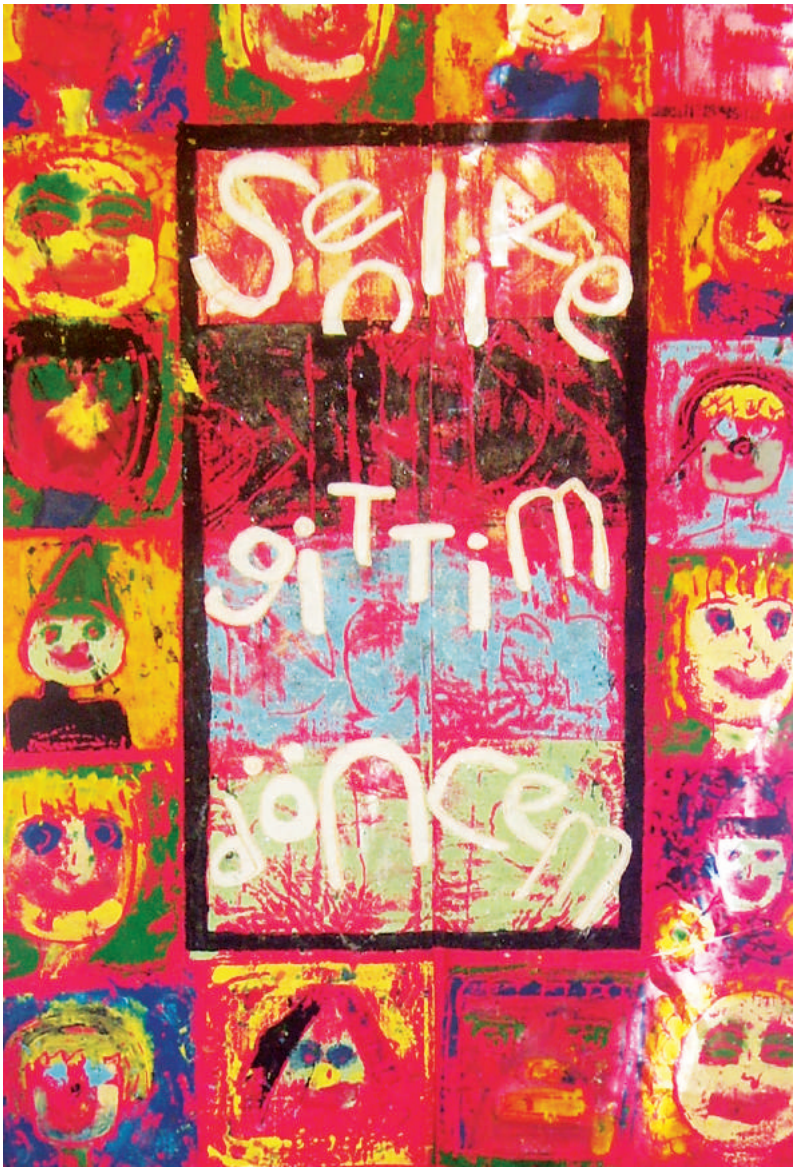
Selke
gittim

Çocuklara Hayat Programı ile,

- *Çocuğun merkez olarak kabul edildiği;*
- *Çocukların, hem birey hem de bir grubun parçası olabilmelerini sağlayan;*
- *Yaşamdaki özgürlük, sorumluluk ve sınırlarını öğrenmelerini hedefleyen;*
- *Paylaşım ve dayanışmayı teşvik eden;*
- *Cinsiyet ayrımcılığı konusunda hassas;*
- *Ceza ve ödülün yer almadığı;*
- *Şiddeti ve ayrımcılığı fark ettirmeye ve önlemeye yönelik;*
- *Çocukların eğlenerek, yaparak, yaşayarak öğrendikleri;*
- *Yargılamaya, reçete vermeye değil, anlamaya yönelik bir dil kullanılan;*
- *Çocukların, eğitimcilerin, velilerin iletişim dilinin yeniden kurulduğu;*
- *Yerel dil ve özelliklerin gözetildiği, alternatif bir erken çocukluk dönemi eğitim modeli hedeflendi.*

Çocukların, hem birey hem de bir grubun parçası olmaları sağlanır.

Uygulama Örnekleri

- Çocuğun boy hizasına ve göz seviyesine inilerek konuşulur. Duygu ve düşünceleri dinlenir. İstekleri önemsenir.
- Çocuklara bize ait bir mal ya da eşya olmadıklarını hissettirmek için isimleri ile hitap edilir. Canım, çocuğum, yavrum, bebeğim gibi hitaplar kullanılmamaya özen gösterilir.
- Çocuklara, bedenlerinin kendilerine ait olduğu her fırsatta söylenir.
- Çocuklara, kendilerini özgür olarak ifade etme ve tartışma ortamları yaratılır. Bu yolla kelime hazineleri gelişir ve kendilerine olan güvenleri artar.
- Çocuklara seçenekler sunulur ve tercih edebilme fırsatları yaratılır.
- Velilerle yapılan çalışmalar ve Kadın Merkezi Ev Anneliği Programı'nda çocuklarla iletişim ve çocuk hakları konularına yer verilmesi sağlanır. Bu konular ile çocuğu birey olarak görmek, özelliklerini tanımak ve uygun iletişim kurabilmek davranışları üzerinde durulur.
- Kadınların 2-6 yaş arası çocukları ile katıldıkları Beraber Oynama Grupları yapılır. Gün içinde sürekli çocukla yanyana olan yetişkinin çocuğu hissetmesine ve duymasına yönelik etkinlikler uygulanır.

Eğitmenlerden Geribildirimler

-I-

İlkokul birinci sınıftan itibaren öğretmenler çocuklara "sen buraya oturacaksın, sen de buraya..." diyorlar. Çocukların nerde oturacaklarına öğretmenler karar veriyorlar. Sınıflarda kızlarla oğlanlar yan yana oturamaz, herkesin grupları farklı olacak diyorlar... Ondan sonrada çocuk gerekli durumlarda kendini rahatça ifade edemiyor. Hiyerarşik bir düzen var, çocuk kendini ifade ederken engelleniyor. Bu engellerden dolayı, çocuk çekingenlik yaşıyor, korkuyor. Öğretmenin söyleyeceği şeylere kızmasından endişeleniyor. Biz bu konuda farklı davranıyoruz. Çocuklar kendilerini istedikleri şekilde ifade edebiliyorlar ve kreşin her alanını rahatlıkla kullanabiliyorlar...

-II-

Bir çocuk, çocuk evine ilk geldiğinde "Benim Adım Aslı, Senin adın ne?" diye sorarız. Mesela bazen "Mehmet Ali" gibi iki ismi vardır çocuğun. Annesi " Adı Mehmet Ali. Biz ona Mehmet diyoruz. Siz de Mehmet diyin" diye cevap verebiliyor. Böyle bir durumda biz çocuğa dönerek "Sen hangi ismini kullanmamızı istiyorsun? Ali mi diyelim sana Mehmet mi? " diye soruyoruz. Bazen ilk iletişim böyle başlıyor. Daha sonra çocuk bize hitap ederken "Aslı Abla, Suna Abla" diye hitap ediyor bazen. Bu durumda aileler "Öğretmenim desene oğlum o senin öğretmenin!" diyerek müdahale ediyorlar. Çocuk "abla" diyeceğim diyor, orda kendi tercihini belirtiyor. Çocuk evinde onunla başka türlü bir iletişim kuran bir grup var. Bir yandan da ailesi ve ailesinden aldığı yönergeler var. Çocuk kendi tercihini yapmak istiyor ve biz ona bu fırsatı veriyoruz...

-III-

Çocuk evine yeni başlayan çocuklarla yoğun olarak ilgilenmemiz gerekli. Zamanla bağımlılıklarından da kurtulmaya başlıyorlar. Örneğin çocuğundan hiç ayrılmamış hatta çocuğuyla birlikte uyuyan veliler gelir. Bu bağımlılığı nasıl yıkacağımızı düşünürüz. Çocuğu annesinden bağımsız hale getirmeye ve kendini bir birey olarak görmesini sağlamaya sağlıyoruz. İlk 3 hafta çok yoğun bir süreçtir çocuk için. Anne sık sık arar ve çocuk evine gelir. Bu noktada çocuğa ve velisine zarar veren bu bağımlılığı ortadan kaldırmak önemli bir iştir.

İlk aşamada çocukla aramızda bir

köprü kurmamız önemli. Bununla birlikte velinin bize alışması, bizim ona alışmamız gerekiyor. Anne çocuğundan kopmak istemiyor. "Mecbur olmazsam bırakmam" diyor. Öncelikle bu düşüncesini değiştirmemiz gerekiyor.

Mecbur olduğu için değil, çocuğu için bunu yapmalı. Erken dönem eğitimin çocuğu için çok önemli olduğunu fark ettirmeye çalışıyoruz. Öncelikle bağımlılık konusunda sohbet ediyoruz. Evde çocukların akranları olmayabiliyor, büyüklerle yaşıyorlar. Akranları ile olmanın çocuklar için önemli bir şey olduğunu fark ettiriyoruz. Çocuklar bazı şeyleri sadece akranlarıyla paylaşabiliyorlar.

-IV-

Sabah veliye kapıyı açtığımızda gözlemliyoruz. Anne kendi ayakkabılarını çıkarmadan çocuğunun ayakkabısını çıkarıyor. Bu davranıştan, annenin çocuğunu henüz birey olarak görmediğini anlıyoruz. Bu durumda bir çocuk, çocuk evine başladığında bir hafta kadar yemek yemedi. Çünkü hep suyunu annesi içirmiş, yemeğini annesi yedirmişti.

6 yaşındaki bir çocuk bu. Ağzını bile annesi siliyor. Etkinliklere katılmak istemiyor, her şeyi uzaktan izliyordu. Bizim odalarımızda su

sürahilerimiz var, çocuklar kendi sularını kendileri doldurur ve içerler. Bir süre sonra çocuk kendi suyunu almaya başladı. Yemeğini beraber aldık. Daha önce kendi yemeğini almayan bir çocuğa yemeğini kendin al diyemezsin. Yanına oturdum önceleri, yemeğimizi beraber yedik, beraber topladık. Sonra yemeğini tek başına almaya başladı. Aşama aşama ilerledik. Zamanla yemeğini kendi yedi, suyunu kendi içti, tabağını topladı...

-V-

Çocukların "hayır"ları ve "evet"leri oluştukça aileler alışkın olmadıkları bu duruma tepki göstermeye başlıyorlar. Evde "bunu yapmak istemiyorum, beni bunu yapmaya zorlama" dedikleri için tepki göstererek, çocuklarını çocuk evinden alan aileler oldu. Aileler "O benim çocuğum bana nasıl hayır der? Benim istediğim şekilde davranmak zorun-

da" dediler. Annesi ve babası çalışan 5 yaşında bir kız çocuğu vardı. Anne çocuğa çok bağımlıydı. Baba ikisine de bağımlıydı. Anne ve baba çocuklarını birey olarak görmek istemiyorlardı. Baba bir gün telaşlı bir şekilde çocuk evine gelip "Kızım bana hayır diyor. Daha önce yapmıyordu, bu kreşte öğrendi bunu" dedi. Kızı yemek seçiminden giyimine kadar kendisi karar vermeye başlamıştı. Bu durum aileyi öfkelendirmişti. Bu durumda ailelerle sorun yaşamaya başlıyoruz. Aileler "hayır"ları kabul etmiyorlar. Bir çocuk "hayır, ben bunu istemiyorum" diyemez diye düşünüyorlar.

-VI-

Bir öğrencimizin annesi ile telefonda konuşurken bana "Benim çocuğum kimsenin onu öpmesine, sevmesine izin vermiyor. Onunla bu konuda konuşur musunuz?" dedi. Çocuğu, istemediği bu gibi davranışlara zorlamak doğru bir davranış değildi. Çocuğun bu konuda ne hissettiğini anlamak için öğrenciyle sohbet ettim. "Öğretmenim beni öpmelerini istemiyorum" dedi. Annesiyle tekrar konuştum: "Öpülmekten hoşlanmıyor. Hoşlanmadığınız biri sizi öpmek isterse bu sizin hoşunuza gitmez. Çocuk eğer bundan hoşlanmıyorsa, buna zorlanmamalı" dedim. Çocuklar, sevdikleri kişiler onlarla ilgilendiğinde onların sarılmalarına, sevmelerine, öpmelerine izin veriyorlar. Hoşlanmadıkları kişilerin dokunmasından, öpmesinden rahatsız oluyorlar. Bazı aileler çocukların tercihlerini görmezlikten gelir ve çocukları birey olarak görmezler. "Bunlar çocuk, biz ne dersek onu yapacaklar" diye düşünürler...

-VII-

Bir velimiz şemsiye almak için çocuğuyla beraber alışverişe çıkmış. Anne, çocuk evine geldiğinde "Ben ona arkadaş gibi davranıyorum. Onu genç kız yerine koymak istiyorum. Ona cicili bicili şeyler almak istiyorum. Kızımın artık büyüdüğünü düşünüyorum" dedi. Ben de "Büyüdüğünü düşündüğünüz çocuk henüz 6 yaşında. Peki, hangi şemsiyeyi aldınız?" diye sordum. "Şeffaf bir şemsiye vardı ben onu beğendim aldım. Aslında kızım başka bir şemsiye beğenmişti" dedi. Ben de "Onu alışverişe götürdünüz ama seçme hakkı vermediniz. Bazen çocuklarımızın biran önce büyümeleri için sabırsızlanıyoruz. Sizi bu konuda anlıyorum. Kızınızı genç kız gibi görmeniz için biraz daha beklemeniz lazım. Onunla arkadaş gibi olmaya çalışmanız güzel, yalnız bu yaşlarda daha çok bir anneye ihtiyacı var" dedim Anne biraz düşündükten sonra bana hak verdi.

-VIII-

Anne ve babalar kayıt için gelecekleri zaman, "mutlaka çocuğunuz ile gelin. Burayı görüp, tanıması, karar vermesi bizim için çok önemli bir ilk adımdır" dediğimde aileler şaşırırdı...

-IX-

Geleneksel sistemde okula başladıklarında, çocukların nerede oturacaklarına bile öğretmenler karar veriyorlar.

Engellerle karşılaşan çocuk, söyleyeceği sözlere öğretmeninin kızmasından endişeleniyor.

Çocuk bu hiyerarşik düzen içinde kendini rahatça ifade edemiyor. Biz bu konuda farklı davranıyoruz. Çocuklar kendilerini özgürce ifade edebiliyorlar ve çocuk evinin her alanını rahatlıkla kullanabiliyorlar.

-X-

Çocuk yaşadığı ortamı tanıdıkça ve bildikçe, kendini o ortama daha çok ait hissetmeye başlar, yerleşir ve ihtiyaçlarını karşılayabilir hale gelir. Malzemelerin yerine çocuk karar verebilmeli ve ihtiyaç duyduğu zaman rahatlıkla bulabilmeli. Böylece çocuğun yetişkine bağımlılığı azalır ve kendine güveni artar...

-XI-

Çocuk evlerimizde mutfak ve sanat etkinlikleri yaklaşımlarımızın, çocuğun özgüvenini kazanması ve kendi işini görür hale gelmesi ile bağımsızlaşma sürecini harekete

geçirdiğini düşünüyorum. Çocukta gelişimin en önemli motorlarından olan "merak"ını çoğaltacak, gelişiminin önünü açacak enstrümanlardan birini oluşturma adına bilim atölyesi başlığı altında çalışmalar yapıyoruz. Atölyede sanat atölyesinde olduğu gibi amacına hizmet edecek uyaranlar oluşturuluyor; çocuklar görerek, dokunarak, duyarak öğreniyor...

-XII-

Yuvaların ilk kurulma aşamalarında Güler Yücel ile çalıştık. Gelenekselliği fark ettirmek için gerçekten dışardan bir gözün bakması lazım. Hemen eleştirilerini söyledi. "Bu resimleri siz yapmışsınız, hemen indirin bunları" dedi. "Çocuklar yapacak her şeyi. Senin boyun bu kadar, çocuğun boyu bu kadar, onların görme seviyesinde olmalı herşey." Adım adım çocuğun yuvanın her alanını hissetmesi üzerine çalıştık. Mesela o zamanki binamızda mutfak balkonla birleştirilmişti, arada ufak bir oda vardı, kapı çıkarılmıştı ama orası idare odası olarak kullanılıyordu. Ailelerle orada görüşülüyordu. Bilgisayar masası falan her şey oradaydı. Onu kaldırdık ve yemek odası yaptık. Ailelerle oyun odasında konuşmaya başladık, çünkü çocuklar merak ediyordu acaba orada ne konuşuyorlar diye. Yuvanın her yerini çocuklara açtık. Şeffaflık çok önemliydi. Kapılar ardında gizlimiz saklımız yok.

-XIII-

Eğitmenlerin çocukları yaratıcılığa sevk etmesini isterler. Çocuklar, bir odanın içinde aynı anda aynı şeyi yapmak zorundayken nasıl kendi kendilerini keşfedip yaratıcı olabilirler diye düşünüyorum. Çocuklara Hayat Programı'ndaki atölye çalışmaları çok değerlidir. Çocuk sınırlanmaz. Başında otorite de yoktur ve kendisi yaratmaya çalışır. Kendi kararını kendi verir.

-XIV-

Katılımcı eğitim modelini benimsemiş eğitmenin ustalığı, çocuğa bilgiyi doğrudan ezberletmek yerine, çocuğa bilgiye ulaşma yöntemini öğretebilme yeteneği ile ölçülür. Çocuğun dikkat ve ilgi süreleri dakika ile alakalı değildir. İlgili ala-

nın onda yarattığı merak, haz, eğlencesiyle alakalıdır. Çocuklara Hayat Programı'nda, çocuklara çok müdahale eden, sınırlayan öğretmen davranışlarından kaçındık. Konunun seyri içinde, çocuğun eğlenerek keşfetmesi için fırsatlar yarattık.

Çocukların birey olmaktan gelen hakların yanısıra, bu hak ve özgürlüklerin sınırlarının ve sorumluluklarının da bilincinde olmaları sağlanır.

Uygulama Örnekleri

- Çocukların dolapları ve eşyaları izin alınmadan kullanılmaz.
- Çocuğa izin almadan başka kişilerin özel eşyalarını almaması gerektiği anlatılır. Kendisinin bundan hoşlanıp, hoşlanmadığı sorulur. Duyguları dinlenir. Karşıdaki insanın da böyle bir davranıştan rahatsız olacağı vurgulanarak, çocuğa sınırları fark ettirilir.
- İstediği bir konuda çocuğa "hayır" denmişse, gerekçeleri açıklanır ve bu duruş değiştirilmez. Değiştirilme durumu ortaya çıkarsa yine durum nedenleri ile açıklanır. Aksi takdirde çocuğun sınırlarını anlayıp ciddiye alması zor olacaktır.
- Çocuklara eşit konuşma fırsatları verilerek, birbirlerini dinlemeleri ve birbirlerinin haklarına saygı göstermeleri sağlanır.
- İletişim kurarken çocuğu dinlemek esastır. Bazı durumlarda çocuk karşısındakini dinlemeyebilir. Böyle zamanlarda çocuğa sınırlar hatırlatılır. (Şu an arkadaşınla konuşuyorum. Bitince seni dinleyebilirim...)
- Etkinlikler sırasında yaptıkları çalışmalara müdahale edilmez. Çocuğun her etkinliğin konusuna göre tercihler yapabilmesi sağlanır. Örneğin, kağıda neyi çizeceği, hangi rengi kullanacağı, hangi sandalyede oturacağı vb. konusunda çocuk kendi kararlarını verir.
- Çocuklar istemiyorlarsa yemek yemeye, uyumaya veya herhangi bir etkinliğe katılmaya zorlanmaz. Böyle durumlarda çocukların tercihlerine saygı duyulur. Beslenme ve temizlik gibi alışkanlıkları kazanmaları, oyunlar, dramalar ve masallar yoluyla sağlanır. Bu yolla çocuğun farketmesi, bu konuda dönüşmesi ve istekli olması sağlanır.
- Çocuk evindeki tüm çalışmalar çocuklarla birlikte yapılır. Sınıfların düzeni, alış veriş, mutfak nöbeti gibi sorumluluklar bir yandan cinsiyet

ayrımcılığını sorgulatırken, diğer yandan da çocukların sorumluluk alma duygularını pekiştirir.

- Çocuklar bahçenin düzeni, çiçeklerin sulanması, bahçe hayvanlarının beslenmesi vb. işlerde eğitmenlerle birlikte sorumluluk alırlar. Bu çalışmalarla çocuklar bir yandan hayvanları, bitkileri, doğayı yaşayarak öğrenirler, doğaya sevgi ve saygıları artar, diğer yandan da sorumluluk duyguları gelişir.
- Her çocuk, çocuk evinin her köşesini tanır. Kullanabileceği her malzeme ve aracın yerini bilir. Bu durum çocuk evini daha çok sahiplenmelerini sağlar, sorumluluk duygusunu artırır.
- Etkinlikler sırasında, çocuklara yaşlarına göre küçük sorumluluklar verilir. Boyaları hazırlama, kağıtları arkadaşlarına dağıtma, artık malzeme toplama görevleri vb. Bu yolla çocuğun kendine güveni artar.
- Çocukların kendi ihtiyaçlarını karşılarken sorumluluk da almaları sağlanır. Örneğin; her çocuk yemeğini bitirdikten sonra kendi yemek tabağını ve bardağını kaldırır.

Eğitmenlerden Geribildirimler

-I-

Çocuk evinde, yemek saatlerinde yemek ortaya gelir. Her çocuk tabağına istediği kadarını alır. Eğer ikinci tabağı istiyorsa diğer arkadaşlarının tamamının o yemekten birer sefer almış olmaları gerekiyor. Diyelim ki çorba, köfte pilav var. O çorbasını içti, köfte pilavını da yedi ve aynı yemekten tekrar almak istiyor; o zaman çocuğa "henüz bütün arkadaşların köfte pilavdan almadılar. Hepsi yemeklerini aldıktan sonra sen bir tabak daha alabilirsin" diyoruz. Böylece çocukta hakkaniyet duygusu gelişiyor. "Ben yedim ama arkadaşım yemedi, onun da yemesi lazım" diye düşünüyor çocuk.

-II-

Çocuklara haklarının ve sorumluluklarının farkına varıp, onları uygulayabilecekleri ortamı sağlıyoruz. Mesela üç tane etkinlik hazırlanıp çocuğa seçim şansı sunuluyor. "Seçtiğin etkinlik bitmeden diğerine geçemeyeceksin" diyoruz. Başka birine geçmesi için önce tercih ettiği etkinliği bitirmeli. Yine de çocuğu etkinliği bizim beklediğimiz şekilde tamamlamaya zorlayamayız. Fakat çocuk her seferinde etkinliğini bitirmeden diğerine geçiyorsa "Bunu bitirmeden diğer etkinliğe gitmemelisin, buradaki işin yarım kalır. Tamamlamak istediğin-

de buradaki çalışma bitmiş olur ve sen tamamlayamazsın" diye açıklıyoruz. Çocuk önerilen etkinliklerden hiçbirine katılmak istemeyebilir. Bu durumda çocuk ona özel dördüncü bir etkinliğin yapılmayacağını bilir, ancak bir seçeneği de çocuk evinde bulunan çeşitli köşelerden birinde vakit geçirmektir. Müzik köşesi, duygu köşesi, kavram köşesi, evcilik köşesi gibi. Çocuk, eğer ihtiyaç duyduğu buysa, bu köşelerden birine çekilip kafasını dinleyebiliyor...

-III-

En çok uğraşılan şeylerden biri uyku problemidir. Geleneksel yöntemlerin uygulandığı yuvalarda uyku saatlerinde çıt çıkmaz; uyumak istemeyen çocuklar da uyumaya zorlanır. Normalde diğer yerlerde eğitimciler genelde bu saatlerde dinlenirler. Böyle öğrenmişler, deneyimleri böyle. Bizim çocuk evlerimizde uyumak isteyenler uyku odalarında uyuyabilirler, uyumak istemeyenler de diğer bir odada sessizce oynayabilirler. Uyumak istemeyen çocuğa "Sessizce oynayabilirsin ama her şeyi yapamazsın, çünkü uyuyanın hakkını gözetmelisin. Onlar rahatsız olmamalı. Mesela davulla oynayamazsın, arkadaşların uyuyor olacak. Diğer bir odada sessiz bir çalışma yapabilirsin. Resim yapabilirsin mesela, ya da evcilik köşesinde oynayabilirsin. İstersen ikindi kahvaltısı için mutfak eğitmenine yardım edebilirsin " diyoruz.

-IV-

Ne geleneksel yöntemlerdeki gibi çocuğun ne yapacağına karar veriyoruz ne de "ne istersen yap" diyoruz. Bence insan hakları bunun üzerinden var olacak. Evet, özgürlükler var ama bu özgürlüklerin de sınırları var. Aileler bazen çocuklarına sınırsız davranıyorlar. Çocuğun her istediğini yapıyorlar. Bizim bir öğrencimiz vardı. Çocuk sınırsızdı. Söylenen hiçbir şeyi yapmıyordu. Mesela arkadaşlarını dövüyordu. Arkadaşını neden dövdüğünü sorduğumda "o benimle oynamak istemiyor" ya da "o benim trenimle oynamak istemiyor"

gibi cevaplar veriyordu. Biz de "Arkadaşın her istediğini yapmak zorunda değil. Sen onu, senin istediğini yapmak istemediği için dövemezsin. Arkadaşına seninle oynaması için rica edebilirsin. "Benimle oynar mısın?" diye sormalısın. Eğer oynamak isterse oynarsınız. Oynamak istemiyorsa arkadaşını buna zorlamamalısın" diyorduk. Zamanla istediği her şeyi yapamayacağını fark etti. Şimdi çocuk önce soruyor arkadaşına "Benimle oynar mısın?" diye. Zorlamıyor arkadaşlarını. Bu konuda inanılmaz bir ilerleme kaydetti...

-V-

Çocuk evlerimizde, her çocuk hem kendi bireysel özgürlük alanını hem de etrafındakilerinin özgürlük alanlarını, böylece kendi alanının da sınırlarını fark ediyor. Bütün uygulamalar bu dikkate alınarak yapılıyor. Oyunlarda, uyku saatlerinde, yemeklerde, her yerde bu geçerli. Mesela bir öğrencimiz vardı, sabahtan akşama kadar sadece su içiyordu. Başka hiçbir şey yemiyor, mutfağın yakınına bile gelmiyor. Ben önce ona dedim ki "Sen yemek yemesen bile arkadaşlarınla birlikte sofraya oturmalısın, çünkü onlar yemek yerken sen sınıfta yalnız kalıyorsun, orada ben seni göremiyorum, seni görmek istiyorum". Bu şekilde önce gelip sofraya oturmaya başladı. Sonra onunla alışverişe gitmeye başladık. Ondan sonra yemek yapması için mutfağa girmesini teşvik etmeye başladık. "Senin annen sana çok güzel köfteler yapıyormuş, bak gel biz de bugün köfte yapıyoruz, sen de arkadaşlarına yap, ikram edersin" dedik. Çocuk zamanla arkadaşlarıyla birlikte yemek yemeye başladı.

-VI-

Çocuklar kendilerini özgürce ifade edip diyalog kurabiliyorlar. Yapmak istemediklerini yapmıyorlar. Diyelim ki programımızda resim çalışması var. "Öğretmenim resim var ama şunu yapsak daha eğlenceli olur" diyebiliyorlar. Bu durumda onları rahat bırakıyoruz. Bazen ben çocuklara kitap okuyorum, bazı çocuklar başka yerlerde gruplaşıp başka şeyler yapıyorlar. Okuduklarım ilgilerini çekerse gelip toplanıyorlar.

7-8 ay önce yeni bir kız çocuğu kreşimize başladı. Hem anne hem baba tarafının ilk torunu ve çok fazla korunup gözetilen bir çocuk. Babaannesi işini bırakıp torununa bakmaya gelmiş. Çocuk evine ilk geldiklerinde anne ve babası çok tereddütlüydüler. Çocuğa evdeki kadar özenli davranılıp davranılamayacağından endişeliydiler. O güne kadar çocuğa her şey sunulmuş ve her dediği yapılmış. Çocuk da bu duruma alışmış. Çocuk evine başladıktan bir süre sonra babaanneyi ve dedeyi aramamaya başladı. "Evet"leri ve "hayır"ları öğrendi. Kaprislerinden vazgeçti. Daha önce yemediği yemekleri yemeye başladı. Saçlarını taramamıza, üstünü değiştirmemize izin vermeye başladı. Daha önceleri bunlara karşı çıkıyordu. Sürekli terlik giyen, ayakkabı giymeyi reddeden bir çocuktu. Çocuk evine gelirken sandalet giymeye başladı. Bir süre sonra anne bizi sevinçten ağlayarak aradı. Çocuğundaki olumlu değişimin onu çok mutlu ettiğini söyledi...

-VII-

Çocuk evinin her alanın çocukların eğitim alanı olması bu yaklaşımın en önemli parçalarından biri. O yüzden de çocuklar her alanı kullanmalarını, bilmelerini ve tanımalarını istiyoruz. Mesela ilk zamanlarda mutfağa çok yabancıydı çocuklar. Bir kere de şöyle bir etkinlik yaptık. O zaman da yedi sekiz tane yuvamız vardı. Sırayla bütün çocuklar mutfaktaki eşyaları elledi-ler. Tencereyi kucakladılar, kapağını alıp indirdiler, kaşıkları elledi-ler. Çünkü Güler'le de konuşmuştuk. "Mutfağa çok yabancı çocuklar. Olmaz böyle. Oradaki bütün kapkacağı, tüpü her şeyi hissetmeleri gerekli" demişti. Her taraf eğitim alanı ve yuvada yaşanan herşey buradaki eğitimin bir parçası. Burada köşelerimiz de çok önemli bir yer tutuyor. Mesela uyku saatindeysek, müzik köşesinde oynanmaması gerektiğini çocuğa anlatıyoruz. Müzik aletleri var, ritim aletleri, tef vb. Bunlar ses çıkaran aletler ve çocukların elinde çok daha fazla gürültü çıkarıyorlar. Çocuklar bir süre oynuyor, sonra onun çok ses çıkardığını siz onunla konuştukça anlıyor. Artık uyku saatlerinde müzik köşesine yaklaşmıyorlar, oturup legolarla oynuyorlar veya kağıt istiyorlar resim yapmak için. Bizim küçük bir evimiz var, evin içine girip oyuncakları içine taşıyıp evcilik oynuyorlar. Evcilik Köşesi diyoruz buna. Bir de Kavram Köşesi var. Ahşap oyuncaklar var burada. Onları üst üste koyup farklı şekiller yapıyorlar. Geometrik şekiller, küçük, büyük, uzun, kısa, üçgen, kalın, ince gibi soyut kavram-

ları öğrenmeleri amaçlanıyor. Abaküsler oluyor o köşede. Bir tane de Sessiz Köşemiz var, geriye kalan ortamdan siyah tülle ayrılmış. Çocuk bazen kopmak istiyor bütün gruptan. Belki durup düşünüyor, belki bebek alıp gidiyor. Ama bu yalnızlık köşesi değil, bir duygu köşesi. Mesela hiçbir şeye katılmıyorsa, sen anlıyorsun onun bir problemi var. "Sen yalnız kalmak ister misin?" diyorsun. "Evet" diyorsa, "İstersen sessiz köşeye gidip biraz orada yalnız başına kal ve dinlen" diyorsun. Fen ve Doğa Köşesinde bir tane maket var, iç organları gösteren. Bir akvaryumumuz var, balığımız var, ona yem veriyorlar; çiçeğimiz var, onu suluyorlar. Serbest zaman etkinliklerinde çocuklar bunlardan hangisini yapmak isterlerse seçiyorlar. Tabi yuvanın her alanı derken, tuvaleti, yemek odası, oyun odası, uyku odası, mutfağı, her yeri bir eğitim alanıdır.

Mesela uyku odasında kendi yatağını sermesini ve pijamalarını giyip çıkarmasını, uyku saati bittikten sonra katlayıp pijama dolabına koyması gerektiğini bilmesi bir eğitimdir. Arkadaşlarına iyi uykular demesi, onlar uyuyorsa sessiz olması, dışarıda kalacaksa ve arkadaşları uyurken o uyumayacaksa sessiz bir faaliyet yapması gerektiğini bilmesi bir eğitimdir. Ya da mutfakta maydanoz ile neler yapılabileceğini öğrenmesi, ya da maydanozu nasıl ayıklayacağını öğrenmesi, bu da bir eğitim. Elektrik prizleri çocukların erişebilecekleri bir yerdedir ama yuvalarımızda hiçbir çocuk prizin içine parmağını ya da başka bir nesne sokmaya çalışmadı. Çocuklar yapmadı çünkü oradan elektrik akımı olduğunu, canlarının yanacağını öğrendiler. O yüzden de hiç denemeye kalkmadılar. Normalde bir şey anlatırsın ama mutlaka denemeye çalışırlar ya, bizim öğrencilerimiz hiç yapmadılar.

-VIII-

Yuvada çocuk kendisiyle başka türlü iletişim kuran bir grupla karşılaşıyor. Bir yandan da ailesi ve ailesinden aldığı yönergeler var. Çocuk tercih ettiği gibi davranmaya çalışıyor ve biz ona bu fırsatı veriyoruz. Bu kuralsız olmak meselesi değil tabi. Biz kuralları kurarken çocukların o kuralları keşfetmelerini istiyoruz. Mesela ilk yaptığımız

tanışma çalışmasında "Size nasıl davranılmasını istemiyorsunuz?" diye sorduk. Çocuklar "bana bağırılmasın, saçımın çekilmesini,..." gibi şeyler sıraladılar. Bunun üzerine "bunlar bizim kurallarımız olsun ve birbirimize böyle davranmayalım" dedik. Çocuklar bir kural ihmal edildiğinde hemen fark ediyorlar. Bu durumlarda birbirlerine kuralları hatırlıyorlar çünkü o kuralları kendileri koydular.

-IX-

Bütün çocukları çocuk evinde yapılan her işe kattık. Belirli aralıklarla çocuklarla birlikte odalarımızı, ilgi köşelerimizi düzenledik. Böylece hem sorumluluk hisleri arttı hem de çocuk evinin her köşesini kendilerine ait hissetmeye başladılar. Zamanla, bir oyuncağa zarar veren ya da oynadıktan sonra köşeyi toplamayan arkadaşlarını uyardıklarını görmeye başladık...

-X-

Çocuk evimize başlayan çocuklara birey olduklarını fark ettirmeye çalışıyoruz. Biz çocuğa, senin ellerin, kolların ayakların var, bunları yapabilirsin diyoruz. Evde tüm ihtiyaçları ebeveynleri tarafından karşılanmış. Bizde yemek servisini kendisi yapmaya, yatağını düzeltmeye, montunu, ayakkabılarını çıkarmaya başlıyor. Bir süre sonra bu konularda kendisine yardım edilmesine izin vermiyor. Bazen aileler çocuklarını aldıkları zaman öğretmeni bekletmemek ve daha hızlı çıkmak için çocuğun montunu ayakkabılarını kendileri giydirmeye çalışıyorlar. Çocuklar rahat bir şekilde "Ben kendim giymek istiyorum" diyebiliyorlar...

-XI-

Uyguladığımız eğitimi çocukların yaşına indirgeyerek, her yaş grubunu birlikte alarak çalışıyoruz. Mesela serbest boyama etkinliğimiz var. Boyaları yere koyuyoruz, çocuklar kendileri istedikleri boyalarla boyuyorlar. Bazen kendileri-

ni boyuyorlar. Bazen kapıları, yerleri, duvarları boyuyorlar. Geçen gün bir tanesi duvarları, dolapları, halıyı, her yeri boya içinde bıraktı. "Sen ne yaptın?" dedim, "Boya yaptım" dedi masum masum. "Ne yapacaksın peki şimdi?" diye sordum, "Temizleyeceğim, tertemiz yapacağım," dedi. Hemen ardından babası gelince "yaşasın babam geldi" dedi ve kaytardığına sevinerek çıktı. Ara sıra böyle oluyor. Sonrasında çocuklar mutlaka yaptıklarını temizliyorlar. Öğretmenler gününde ben küçük yaş grubuyla ilgileniyordum. Üç öğrencim, hepsinin elinde birer bez, biri lavabolara girmiş, diğerleri de odada. Bir baktım, her yer tertemiz, oyuncaklar düzenlenmiş. Kızlar, oğlanlar hepsi birlikte yapıyorlar. Kirlettiklerini de kesinlikle temizliyorlar.

-XII-

Bahçede trafik işaretlerini içeren bir trafik eğitim köşesi hazırladık. O gün trafik polisleri bilgi vermek üzere yuvamıza geleceklerdi. Hazırlık yaptık. Masadaki çiçeğe kadar çocuklar düzenledi. Polisler geldiler; çay, kek, kolonya servisleri bizzat çocuklar tarafından yapıldı. Sonra eğitime geçildi. Oldukça keyifli ve yararlı oldu. Bahçede kurduğumuz trafik eğitim köşesi ve materyalleri kullanarak işlendi konu. Polisler yine geleceklerini söylediler...

-XIII-

Velilerle konuştukça yeni şeyler fark ediyorum. Aileler eğitim sistemimizi anladıkça dönüşüyorlar... Çocuklar yuvada gördükleri eğitimi evlerine taşıyorlar. Çocuklar çok rahat ve açık olarak duygularını ifade edebiliyorlar bu durum daha verimli olmamızı sağlıyor. Trafikte Sude'nin babasını emniyet kemerini takması için uyarması, Berke'nin karşıdan karşıya geçerken "öğretmenim sağa sola bakalım sonra karşıya geçelim" demesi, Arda'nın mutfak nöbetinden sonra evde annesiyle yemek yapmak istemesi, Berke'nin dışarıda gördüğü hayvanları evine götürerek karınlarını doyurmak istemesi, Erdoğan'ın bahçenin sulanması konusunda öğretmenlerine hatırlatma yapması, çocukların hep bir ağızdan "sorulan sorulara 'iişştee' diye cevap verilmez her şeyin bir nedeni vardır" demeleri, açık kalan musluklar konusunda " suyumuz bitecek" diyerek birbirlerini uyarmaları, temizlik alışkanlığını edinmeleri ve bu konuda çevrelerini, ailelerini uyarmaya başlamaları iyi sonuçlar aldığımızı gösteriyor...

Çocuklar paylaşım ve dayanışmaya teşvik edilir.

Uygulama örnekleri

- Belirli zamanlarda farklı yaş gruplarından çocukların bir arada olmaları sağlanır. Büyük yaş grubu çocuklar, küçük yaş grubu çocuklara destek olmaları için teşvik edilir. Örneğin; büyük yaş grubu çocuklar, küçük yaş grubu arkadaşlarına, yemek yerken, diş fırçalarken yardım ederler.
- Drama ve oyunlarla birlikte olmak yardımlaşma duygusu verilir.
- Çocuklar arasında oluşabilecek anlaşmazlıklarda hemen müdahale edilmez. Grup halinde uzlaşma yöntemlerini oluşturabilmeleri için fırsatlar yaratılır.
- Çocuklar, arkadaşlarının duygularını fark etmeleri, empati kurmaları için teşvik edilir. "Sen onun yerinde olsaydın ne hissederdin? Bu sana yapılsaydı nasıl hissederdin?" gibi.
- Her çocuğa eşit haklar tanınır ve hakkaniyet duyguları geliştirilir.
- Çocukların birlikte sorumluluk alabilecekleri etkinlikler, organizasyonlar düzenlenir.
- Her çocuğa yaşına ve becerisine uygun olarak görevler verilir. Birlikte yapabilme, dayanışma duyguları geliştirilir.

Eğitmenlerden Geribildirimler

-I-

Bizim çocuk evimizde sınıf, atölye, mutfak herşey bir arada. Herşeyi beraber yapıyoruz, bir arada yaşıyoruz. Çoğu zaman küçük ve büyük grubu bir araya getiriyoruz. Ben mutfakta çalışıyorum. Çocuklar tabakları masaya götürmeme yardım ediyorlar. Yemeklerini yedikten sonra boş tabakları benimle birlikte topluyorlar...

-II-

Geçen gün aynı arkadaşları ile dans etmek istedikleri için iki öğrencim kavga ettiler. Birbirlerini kıskanmışlar. Çocuklardan birini alıp onunla ben dans ettim. Oyuncakların paylaşılmasında çıkan soruna benzeyen bir sorun bu. Bir oyuncak paylaşılamıyorsa herkesin aynı oyuncakla eşit sürede oynamasını sağlıyoruz bu durumda. Zamanı gelince arkadaşına devrediyorlar. Mesela salıncak-

ta sallanma sırası gibi. “Sen 10 defa sallanacaksın, sonrada arkadaşın 10 defa sallanacak” diyoruz. Bazen ben de sıraya giriyorum. Onlar beni sallıyor ve hep birlikte oynuyoruz...

-III-

Geçenlerde bir öğrenci çocuk evine bisküvi getirdi. Ben de arkadaşlarına da dağıtmak üzere bisküviyi almak isteyince çocuk ağlamaya başladı. Ben arkadaşlarıyla paylaşmak istemediğini düşündüm önce. Sonra onun bisküviyi kendisinin dağıtmak istediğini anladım. Paketi ona verdim. Arkadaşlarına dağıttı ve içinden bir tane alıp kendisi yedi. Akşam annesi gelince durumu anlattık. Çocuğunun hiçbir şey paylaşmak istemediğini söyledi. Bisküviyi arkadaşlarıyla paylaştığını söyleyince çok şaşırdı. İlk defa paylaşmıştı. Ertesi gün annesi bütün çocuklara yetecek kadar şeker aldı. Bu tarz yiyecekleri kahvaltıdan sonra veriyoruz. Çocuk şekerleri dolabına kaldırdı ve kahvaltıdan sonra da tüm şekerleri tek tek arkadaşlarına dağıttı. Arkadaşları tek tek ona teşekkür etti. Diğer çocuklar her zaman bunu yaparlardı, bu öğrenci de onları görerek paylaşmayı öğrenmişti...

-IV-

Daha öncesinde çocuklar, çocuk evine istedikleri oyuncağı getiriyorlardı. Bu durum etkinlikleri bozuyordu. Bunun için Pazartesi gününü belirledik. O gün çocuklar evden istedikleri oyuncağı getirebiliyorlar. Pazartesi günleri serbest saatlerimiz var. Çocuklar, haftasonundan sonra çocuk evine stres yüklü geliyorlar. Serbest saatler, çocukların rahatlamaları için yapılıyor. Evden gelen oyuncaklar herkesin oynayabileceği bir yere bırakılır. Bu paylaş-

mayı öğrenmek için önemli bir şeydir. Çocuklar genel olarak oyuncaklarını paylaşmak istemezler. Oyuncağını paylaşmak istemediği zaman "Eğer paylaşmak istemiyorsan sende şimdi bu oyuncakla oynamamalısın. Şimdi oyuncağını dolaba kaldıralım eve giderken sana oyuncağını geri vereceğim, evde oynayabilirsin" diyoruz.

-V-

Konuşma güçlüğü çeken bir öğrencimiz vardı. Çocuk evindeki çocuklar ilk zamanlar onu anlayamıyorlardı. Zamanla aralarında çok güzel bir dayanışma başladı. Çocuklar ona söylemek istediğini öğretmeye çalışıyorlardı. Bak bu çatal, bu tabak, bu kağıt... Genelde böyle sorunlar yaşayan çocuklar çocuk evinde bir süre sonra iyi derecede konuşmaya başlıyorlar. Bu da dayanışmadan kaynaklanıyor. Çocuklar neyi yapamadıklarını iyi gözlemliyorlar ve birbirlerine destek oluyorlar. Kendi aralarında özel bir dil var sanki. Yemek yerken kendilerinden küçüklere yardım ediyorlar. Mesela küçük arkadaşları sandalyeye çıktığında "Öğretmenim düşecek" diye uyarıyorlar. Bir süre sonra onun düşmeden sandalyeye çıktığını görmeye başlıyorlar. Müdahale etmeden izlemeye devam ediyorlar. Birbirlerine çok destek oluyorlar...

-VI-

Çocuk evine yeni bir çocuk geldiğinde yuvadaki çocuklar onu hemen kucaklamıyorlar tabi. Önce temkinli davranıyorlar. Alıştıkları düzenin bozulacağını düşünüyor olabilirler. Bir hafta kadar yeni gelen arkadaşlarının davranışlarını gözlemliyorlar, "Nedir? Ne yapar?"... Mesela bedensel engelli bir çocuk başlamışsa yuvaya diğer çocuklar soruyorlar. "Öğretmenim o niye böyle?" "Senin ellerin böyle olabilir, onunkiler de öyle, seninkine benzemeyebilir. Herkesin yüzü eli gözü farklı. Bu sizin onunla arkadaş olmanıza ve bir şeyleri paylaşmanıza engel değil. Gerektiğinde de diğer arkadaşlarınıza olduğunuz gibi ona da destek olacaksınız" diye açıklama yapıyoruz. Zamanla diğer çocuklar da eğitmenlerle birlikte arkadaşlarına destek olmaya başlıyorlar. Genel olarak büyük çocuklar küçük çocuklara yardım etmeye çalışırlar. Mesela uyku saatinde pijamalarını giymelerine, yataklarını toplamalarına, yemek servisi sırasında yemek almalarına yardım ederler.

-VII-

Yaptığımız çocuk şenliklerinde çocuklar arasındaki dayanışmayı o kadar iyi görüyoruz ki... Şenlik hazırlıkları sırasında, mahallede iki çocukla karşılaştım. "Bugün çocuk

şenliğimiz var haberiniz yok mu?" diye sordum. "Haberimiz yok" dediler. Sonra bana "Bu evde bir sürü çocuk var onları da çağıralım" dediler. Onlarla birlikte o eve gidip çocukları şenliğe çağırdım. Bir süre sonra belli bir çocuk sayısına ulaşınca çocuklara "Benim şenlik alanına gidip hazırlıkları takip etmem gerekiyor. Sizden yardım istiyorum. Ulaşabildiğiniz çocuklara şenliğimizi haber verir misiniz?" dedim. Öğle yemeğinde 120 çocuk vardı, onların çağırdıkları çocuklarla sayımız 150 oldu. Çocuklar çoğu yetişkinin yapamadığını bir dayanışma ağıyla yapmışlardı.

-VIII-

Çocukların bir kısmı empati ve dayanışma duygularına alıştırılmış geliyorlar yuvaya, bazıları burda öğreniyorlar. Bazı çocuklar daha 2 yaşındayken çok güçlü hislere sahip oluyorlar. Karşısındaki kişinin üzüldüğünü ya da korktuğunu hissedebiliyorlar. Diyelim ki çocuğun elinde bir şey var ve arkadaşı elindeki şeyi istiyor. Önce onu arkadaşına vermek istemiyor ama gözünü de alamıyor arkadaşından. Üzüldü mü diye bakıyor. Sonra arkadaşıyla paylaşmaya karar veriyor. Paylaşım çocukların doğasında var aslında. Zamanla ailelerin davranışları çocukları şekillendiriyor. "Bu senin, bunu sakla, kimseye verme" mesajı verilebiliyor çocuklara. Bir öğrencimizin annesi küçücük bir kek yapmış, yuvaya getirmiş ve "oğlum bunu istediği arkadaşları ile paylaşacak" demişti. Çocuk evinde 20 çocuk var. Her biri bu kekten yemek isteyeceklerdi. Anneye "Siz bu keki götürün çocuğunuz akşam evde yesin" dedik.

-IX-

KAMER Vakfı olarak Hollandalı bir yazarın kitabının çevirisini yapıyoruz, "Biz Büyükler o Kadar Bozulduk ki Bizim Dilimizde Barış Olmayacak." Çocukların barış konusunda nasıl ifadeler davranışlar geliştirdiklerini gözlememizi sağlayacak bir kitap bu; yazarı çeviri yapmamıza izin verdi. Erken çocukluk dönemi çalışması çok önemli. Akıntıya karşı kürek çekiyoruz. Çocukları doğal hallerine bıraktığın zaman

müthiştirler. Paylaşım ve dayanışmadan yanadırlar. Çocuklar arkadaşlarının üzülmesine dayanamıyorlar. Kendileri oynayıp arkadaşlarının oynamıyor olmasına dayanamıyorlar. İlk anda paylaşmak istemeseler bile üzüntüsünü hemen hissediyorlar. Birine bir şey vermek istemediği zaman "vermem" diyor ama bir elinde oyuncağı bir gözü de arkadaşında... Oynuyor ama gözü orada. Oynayamıyor aslında; "O ne yapıyor acaba, unuttu mu, istemiyor mu artık yoksa, hala istemeye devam ediyor mu, kızdı mı, üzüldü mü?" Bu duyguları yakalıyorsa götürüyor veriyor oyuncağı. "Al sen şimdi oyna ama sonra bana geri ver" diyor. Ya da "Al yarısı senin olsun." Böyle doğal bir paylaşım gücü var çocuklarda...

-X-

Her çocuğun gelişim düzeyine, ilgi ve tercihine uygun etkinlikler uygulanır. Farklı yaş gruplarındaki çocukların bir arada olmasını sağlıyoruz. Böylece dışardaki hayatta yaşa dayalı ayırım ve ayrımcılıkları ortadan kaldırmaya çalışıyoruz. İki yaşındaki bir çocuğun oyun süresi uzun olabilir ya da tuz seramiği ile daha fazla vakit geçirir. Yaşı onun 4-5 yaşındaki başka bir çocukla aynı masada tuz seramiği yapmasına engel değildir. Hamur hazırlanırken biri bir bardak un döker, diğeri tuz...

-XI-

Resim atölyesinde üç farklı stant kuruldu. Batik, ebru ve sihirli kağıtlar atölyesi yapıldı. Her üç atölye de çocukların çok ilgisini çekti. Her biri ayrı ayrı heyecan yarattı... İlgi öyle yüksekti ki çocuklar çalışmaları yapmak için sıraya girdiler ve sabırla sıranın kendilerine gelmesini beklediler. Heykel atölyesinde önceki gün atık su şiselerinden bü-

yük bir heykel yapılmıştı. Çocuklar bu heykeli omuzlarında taşıdılar ve şenlik alanında uygun buldukları bir yere yerleştirdiler. Günün sonunda 20 metrelik bir kumaş seril-

di ve şenlikte herkesin katılımı ile büyük bir resim yapıldı. Şenliğin bitmesine rağmen çocuklar şenlik alanından çıkmak istemediler. Bunun üzerine onlara ne yapmak istedikleri soruldu. Çocuklar şarkı söylediler ve hep beraber dans ederek şenlik alanından ayrıldık...

-XII-

Çocuk şenliğinde resim ve heykel atölyeleri yapıldı. Bunlara ek olarak şenlik yaptığımız alan eskiden park olmasına rağmen bir harabe görünümündeydi. Burada çocuklarla bezlere resim yapmak yerine, alanda artık kullanılmayan oyuncaklar üzerine düzenlemeler yaptık. Çocuklarla boyadık renklendirdik. Rengarenk boyanan salıncak, köprü ve kaydıraklar şenlik bitti-

ğinde yeni kurulmuş gibiydi. Bu çocuklara büyük bir heyecan verdi. Artık kendi yaptıkları bir parkları vardı. Çocuklarla çok rahat iletişime geçtik. Her şey onlara farklı gelse de çok kolay ayak uydurdular ve şenlik alanında gönüllü çalışmalar yaptılar...

-XIII-

Çocuk evinin eğitmenlerinden biri olan Sevgi'nin kılık değiştirerek şenlik alanına gelmesi ve doğaçlama oyunlar oynaması çocukları çok coşturdu ve hepimize sürpriz oldu. Zihinsel engellilere yönelik eğitim veren özel bir rehabilitasyon merkezine devam eden çocuklar da ikinci gün şenliğine katıldılar. Onların diğer çocuklarla bu kadar kolay anlaşıp kaynaşması ve atölyelere katılımları kendi eğitmenlerini de şaşırttı. Diğer çocuklar da onları hiç ayırmadan aralarına alarak destek oldular.

Cinsiyet ayrımcılığı yapılmaz, geleneksel toplumsal cinsiyet kalıplarının sorgulanması teşvik edilir.

Uygulama örnekleri

- Mutfak ve alışveriş etkinliklerinde kız ve oğlan çocuklara eşit sorumluluklar verilir. Çocukların, çocuk evinde aldıkları sorumlulukları evde de sürdürmeleri teşvik edilir.
- Etkinlik tamamlandıktan sonra çocuklar hep beraber sınıfı temizlerler.
- Etkinliklerle toplumsal cinsiyete dayalı önyargılar ve ayrımcılık konusunda farkındalık yaratılmaya çalışılır. Örneğin, masallarda prensin kendisini kurtarmasını bekleyen prensesler yerine kendini kurtaran prensesler ve desteğe ihtiyacı olan prensler vardır; zehirli elmayı yiyen Pamuk Prenses orman doktoruna giderek tedavi olur...
- Cinsiyet ayrımcılığı konusunda ailelere yönelik yapılan etkinliklerde ailenin cinsiyet ayrımcılığı konusunda farkındalık yaşamasına katkıda bulunulur. Örneğin, belirli günlerde babalar çocuk evine davet edilirler ve çocukları ile beraber etkinliklere katılırlar. Örneğin, beraber kek yaparlar, baba tüm çocuklara masal okur...
- Çocukların çocuk evine getirilmeleri ve götürülmelerinde anneler ve babalar ortak sorumluluk alırlar. Sabah çocuğu baba bırakmışsa, çıkışta anne almaya gelir.
- Dramalar ve canlandırmalarla kadın ve erkek meslekleri olarak bilinen

mesleklerde rol değişimleri yapılır. Örneğin, kız çocuğu bu oyunlarda bir kamyon şoförü veya postacıdır, erkek çocuk ise hemşire veya anaokulu öğretmenidir.

- Oyunlarda rol değişimleri yapılarak, cinsiyetçi roller dönüştürülmeye çalışılır. Örneğin evcilik oyununda baba rolündeki oğlan çocuğu bebekle ilgilenirken, anne rolündeki kız çocuğu alışveriş yapar ya da maça gider.
- Ailede aldıkları eğitim sebebiyle, kız çocukları ve oğlan çocukları belirli oyuncakları tercih ederler. Çocukların diğer oyuncaklara ilgi göstemeleri sağlanır, oynamaya teşvik edilirler.
- Kız ve oğlan çocuklar tuvaletler dahil çocuk evinde ki tüm alanları ortak kullanırlar.
- Kız ve oğlan çocukların birbirlerinin vücut ve cinsiyetleri konusunda sordukları sorulara net cevaplar verilir. Bu konularda çocuklara gerçek dışı açıklamalar yapılmaz. Yaş gruplarına göre anlayabilecekleri dilde açıklamalar yapılır.

Eğitmenlerden Geribildirimler

-I-

KAMER'in çocuk çalışmalarından çok şey öğrendim. Namus adına işlenen cinayetler projesi yürütülürken "erken çocukluk dönemi eğitimi, namus adına işlenen cinayetlerin önlenmesinde çok önemli bir adımdır" tespiti çok etkileyiciydi. Çocuklar bize birçok şey söylüyor ve gösteriyor. Onları anlamaya ve nasıl davrandığımızı bulmaya çalışırken, aslında kendimizi, cinsiyetçi sistemin hayatımıza ve işimize etkilerini görüyoruz...

-II-

Önce kendi yaşadığımız ayrımcılığı fark etmemiz gerekiyor. Bunu yapamadığımız zaman her şey eksik kalıyor. Örneğin; eğitmenlere yönelik cinsel eğitim çalışmasında bir eğitmen, "Neden benim pipim yok" diye soran bir kız öğrenciye cevap veremediğini ve utandığını söyledi. Bunun nedenini grupça tartıştık. Cinsiyetçi sistem kız çocuğunu ayıp ve günahlarla yetiştirir. Bedeniyle ilgili soru soramaz, susturulur. Oğlan çocuğu ailenin gururu olarak görülür, altı herkesin yanında değiştirilebilir, göster pipini denir, oğluma kurban olun gibi sözler sıklıkla söylenir... Bir oğlan öğrencimiz ilk başlarda mutfağa

girmek istemiyordu. Mutfağın kadın yeri olduğunu söylüyor bu konuda çok katı ve net davranıyordu. Bu yöndeki tavrını dönüştürebilmek için onun olduğu ortamlarda arkadaşlarıyla yaptığımız mutfak sohbetlerini artırdık. Arkadaşları mutfakta yaptıkları işlerden bahsediyorlardı, o önceleri susuyor sohbetlere katılmıyordu. Bir gün mutfak nöbeti listesini hazırladığımızda "ilk gün ben nöbetçi olabilir miyim" dedi. Çok güzel bir andı. Mutfaktaki ilk deneyimi sofra düzeniydi. Nasıl yapacağını sorarak masayı düzenliyor, bir yandan da gülüyor, şarkı söylüyordu. Hergün mutfak nöbetçisi olmak istiyor, yaptığı işleri ailesine anlatıyor, annesine evde mutfakta yardım ediyordu. Annesi de değişimden çok memnun oluyordu ve bunu bizimle paylaşıyordu...

-III-

Çocuklara Hayat Programı, önce eğitmende farkındalık yaratıyor. Okullardaki müfredatta ayrımcılık yapın denilmiyordu. Fakat biz eğitmenler ayrımcılığın ve şiddetin yaşandığı bir ortamda büyüyüp eğitim alıyoruz. Biz bu ayrımcılığın farkında değilsek, biz de ayrımcılığa ve şiddete, otoriteye göz yumabiliyoruz. Çocuklar eğitime başladığı zaman zaten belirlenmiş rolle-

riyle gelirler. Kız çocukları direk evcilik köşesine, oğlan çocukları da blok köşesine yönelirler. Eğer eğitmen bunun farkında değilse çocuklar cinsiyet ayrımıyla eğitimlerine devam ederler.

-IV-

Birçok oğlan çocuk evde mutfağa hiç girmemiştir. Mutfak etkinliklerinde, bir yandan çocuğun özgüvenini pekiştirirken bir yandan da cinsiyetçiliği sorguluyor ve yıkmaya çalışıyoruz. Mutfak sadece kadınların girdiği bir yer değildir. Erkeklerin de mutfağa girmeleri gerekir. İlk zamanlarda babalar, oğlan çocuklarının mutfağa girmesine karşı çıktılar, direnç gösterdiler. "Benim oğlum erkek, mutfağa giremez" dediler. Hala da bu konuda direnç gösteren velilerimiz var. Bizler ailelerle de konuşup cinsiyetçiliği fark ettirmeye çalışıyoruz. Bu

konuda çocuk ve aileyle iyi iletişim kurmamız gerekiyor. Bizler de geleneksel rollere uygun kız çocukları olarak büyüdük, ağabeylerimiz de erkek olarak büyüdüler. Aynı şeyleri yaşadığımız için aile ve çocukla empati geliştirebiliyoruz...

-V-

Ev işi annelerin sorumluluğu olarak algılanır. Bu anlayışı değiştirmek için, çocuklarla etkinlikler düzenledik. Etkinliğimizin sloganı "Haydi Babalar Mutfağa" idi. Böylece anneleri mutfakta yemek yapan kişi modelinden çıkarıp, ailelerde iş bölümü ve dayanışmanın önemini anlatmaya çalıştık. Çocuk evinde olduğu gibi çocukların evlerinde de ebeveynleri, özellikle babaları ile mutfağa girip orda birlikte bir şeyler yapmalarını istiyoruz. Çocuklarla kahvaltı ya da ikindi kahvaltıları için birlikte kek pasta yapmalarını istiyoruz. Ne isterlerse onu yapabiliyorlar, önemli olan ebeveynleri ile birlikte bir şeyler yapabilmeleri. Babayı mutfağa sokmak çok önemli. 3 yaşında bir öğrencimiz babasıyla mutfağa girmiş. "Kabartma tozunu verir misin baba" demiş. Baba eşine "bunu senden mi öğrendi?" diye sormuş. Anne de "hayır onlar çocuk evinde öğretmenleriyle beraber pasta yapıyorlar" demiş. Çocuk "Kabartma tozu ile pasta yapılır. Pasta kocaman kabarır" diye açıklamış. Babası çok şaşırmış...

-VI-

Çocuklar yeni biri geldiğinde onu izler, incelerler. Tek kulağında küpe olan bir oğlan çocuğu başlamıştı. Veliler onu görünce söylendiler "Annesi küpe takmasına nasıl izin vermiş" diyerek eleştirdiler. Bir öğrencimiz de "Kızlar küpe takarlar, o neden küpe takmış?" diye sordu. " Erkekler de küpe takamaz mı? Çok sevmiş küpe takmış arkadaşın. Herkes küpe takabilir" de-

dim. “Hayır, ben takmam. Ben erkeğim” dedi. Bazen bu konuyu sadece çocukla konuşmak yeterli olmuyor. Aileler de toplumsal cinsiyet rolleri konusunda önyargılı ve ayrımcı oluyorlar, çocuklar da bundan etkileniyorlar. Çocuk evinde, insanların kendilerine ait seçimleri olabileceğini, bunlara saygı göstermemenin ayrımcılık olacağını vurguluyoruz. Alışverişte, mutfak nöbetinde, her alanda kızlar ve oğlanlar birlikte sorumluluk alıyorlar. Çocuklar bu durumu benimsemiş durumdadırlar. Bir kız bir oğlan öğrenci dün uyku saatinde uyumamışlardı. Evcilik oynuyorlardı. Bir yandan onları dinliyordum. “Şunu şöyle yapalım, buraya birlikte gidelim” diye konuşuyorlardı. Ben de oyunlarına katıldım ve bebek rolüne girdim. Oğlan çocuğun bebeğe bakma rolünü üstlenmesini istiyordum. Çocuk bu durumu yadırgamadan oynamaya devam etti. Mesela bebekleri çok seven bir oğlan çocuğumuz var. Uyurken bebeğini koynuna alıyor. Hiçbir arkadaşı bu durumu yadırgamıyor...

-VII-

Çocuk evine üçüz olan üç kardeş devam ediyordu. İkisi oğlan biri kızdı. Kız çocuğu ciddi bir şekilde ayrımcılık yaşıyordu. Diğer çocuklar topla oynarken kız çocuk asla topa dokunmuyor, uzaktan bakıyordu. Topla oynayan arkadaşlarını ilgiyle izliyordu ama “ben oynamam” diyordu. Bir süre sonra topu elime aldığım bir anda “topa dokunabilir miyim?” diye sordu. “Ben topu çok severim ama annem babam topla oynadığımı duyarsa çok kızar” dedi. “Kardeşlerim evde topla hep oynarlar. Babam bana ‘sen kızsın, topla oynayamazsın’ diye bağırdı” dedi. Çocuk evde ayrımcılık yaşıyordu. Daha sonra anne ve babayı çocuk evine davet ettim. Onlarla konuştum. Kız çocuklarının topla oynamasına çok karşıydılar. Bu konuda çok katıydılar. 4 yaşında bir kız çocuğuna çok ağır bir kalıp biçilmişti. Oğlan çocukları için gösterdikleri anlayış kız çocuk için geçersizdi. Uzun ve zorlu bir görüşme oldu. Bir süre sonra aile ziyaretlerine başladık. Bu konuda uzun bir iletişim süreci yaşadık. 2 ay sonra veli ve çocuklarla piknik düzenledik. Piknikte kızlar ve oğlanlarla karma bir takım kurup top oynadık. Orada ilk defa bu kız öğrenci babası ile top oynadı. Babasıyla oynarken gülücükler saçıyordu, çok mutluydu. Sonunda babanın kafasından “kız çocukları top oynamaz” fikrini atabilmiştik... Cinsiyetçi yaklaşım bu çocuk yaşlarda öğretiliyor insanlara. Şiddet de buradan başlıyor. Bu yaşlarda başlayan cinsiyetçilik bütün yaşamı etkiliyor...

-VIII-

Bebeğin bezini değiştirirken çocuklardan yardım aldık. Çocuklar sordular "Öğretmenim, o niye böyle?" Biz de anlattık. Çocukların sorularına cevap vermek için doktor olan bir velimizden görselli bir kitap aldık. Resimler üzerinden kız çocukların ve erkek çocukların özelliklerini, büyüdüklerinde nasıl olacaklarını, nasıl doğduklarını anlattık. Çocukları "sizi leylek getirdi" hikayeleriyle kandırmıyoruz. Çocuklara, "Organlarımızın şekilleri renkleri farklı olsa da aynı işe yararlar. Örneğin her birimizin gözleri farklı şekillerde ve renkte ve görmeye yararlar" örnekleri ile açıklamalar yaptık...

-IX-

Bir velimiz anlattı. Eşi hiç mutfağa girmezmiş. İşten gelince uzanırmış, suyu ayağına istermiş falan. Çocukla mutfağa girme etkinliği için "yok ben yapamam" demiş. Çocuk "beraber yapalım" diye zorlamış babasını. Baba ilk başta mecburen daha sonra da zevkle mutfağa girmeye başlamış. Oğlan çocuklar yuvada mutfak görevlerini zevkle yapıyorlar, bunu evde babalarına anlatıyorlar. Bu durumda babaların kafalarında farklı sorular oluşuyor. Devreye cinsiyetçilik giriyor. Bu sorularla bize geliyor babalar. Onlarla yoğun bir iletişim sürdürüyoruz. Bol bol konuşup cinsiyetçiliği fark etmelerini sağlamaya çalışıyoruz...

-X-

Bir gün bahçede çocuklarla ev yapıyorduk. Toprakla oynuyor, kiremitlerden ev yapıyorduk. Genelde oğlan çocukların daha güçlü oldu-

ğu düşünülür. Kız çocuklar da oğlanlarla kiremit taşıyorlardı. O esnada bir veli geldi.

Benimle şakalaşarak "Öğretmen Hanım iyi işçiler bulmuşsun, çalıştırıyorsun" dedi. O anda kızı babasına dönerek "bunları ben de taşıyabilirim" dedi. Babası şaşırdı. " Sen araba kullanınca neden anneme izin vermiyorsun. Annem de ehliyet aldı arabayı kullanabilir. Onun da araba kullanması gerekli" dedi. Çocuklar ailelerini dönüştürüyorlar...

-XI-

Cinsiyetçi yaklaşımlara bağlı olarak oğlan çocuklar ailelerde daha ön planda tutuluyor. Onlara evde iş yaptırılmıyor. Yaptığımız etkinlikten sonra hep birlikte sınıfı topluyoruz. İlk önceleri oğlan çocukları "öğretmenim biz temizlikçi miyiz?" diye soruyorlardı. "Buralarda kim etkinlik yaptı, kim kirletti?" diye sordum. "Biz" dediler.

"O zaman burayı bizim temizlememiz gerekmez mi?" dediğimde biraz düşündüler ve kabul ettiler. Sonra ellerine bezleri alıp masalarını temizlediler. Oğlan çocuklara evde genelde "sen yapma, sen karışma" denir. Yuvalarımızda kızlar ve oğlanlar aynı sorumlulukları alıyorlar, ayrım yapılmıyor. Dönüşümlerini görüyoruz...

-XII-

Konumuz 'evimiz ve ailemiz'di. Bizim grup çalışmamızda rolleri değiştirdiğimiz bir çalışma vardı, ben de çocuklar arasında değiştirdim. "Bir basketbol maçı var, evde de bebek var, alışveriş yapılması da gerekiyor. Ve bebek kesinlikle dışarı çıkamıyor, çünkü hava çok soğuk. Şimdi ben iş bölümü yapacağım oyunun gerisini siz planlayın." Oğlan çocukları evde kalıp bebeğe bakmakla görevlendirdim, şaşırdılar. Kızları da basketbol maçına gönderdim, şaşırdılar, "öğretmenim gerçekten mi?" dediler. Sonra oyuna başladılar. Köşeler hazırlandı. Kızlar önce bebeklerin olduğu yere yöneldiler sonra basket maçına gitmeleri gerektiğini hatırladılar. Önce ne yapacaklarını bilemediler. Taksiyle mi gitsek otobüsle mi gitsek diye düşündüler. Kendi köşelerine yöneldiler. Oğlan çocukları utana sıkıla bebeği uyutmaya çalıştılar. "Aaaa bebek altını ıslatmış!" dedim. Bebeğin bezini değiştirmeye çalıştılar. Basketbol maçındaki kızlar bir yandan da arkadaşlarının bebeğe nasıl baktıklarını izliyorlardı. Ne yapacaklarını merak ediyorlar, hayretle arkadaşlarını izliyorlardı... Çocuklar oyunu ailelerine anlatmışlar. Ertesi gün veliler "Ya Öğretmen Hanım sen bir şey yaptırmışsın, bizim oğlan bebek bakmış, nasıl oldu bu?" dedi-

ler. “Evet, oyun oynadık, dramaydı, bizimki rol değişimiydi” dedim. “Ne bileyim, çocuğun sanki kafası karışmış“ dediler. Bir tane kız çocuğunun babası geldi. “Ya hocam, sen dün bir oyun oynatmışsın, ilk defa böyle bir oyun oynamışlar, bizim kızlar maça gitmişler. Bu maç neredeydi?” diye sordu. O kadar gerçekmiş gibi anlatmışlar ki evde! Ben de “o bir oyundu” dedim. Şaşırınca da “niye, siz maça gitmiyor musunuz?” diye sordum. Velilerle bunları konuşmak çok hoşuma gitti...

-XIII-

Her çocuğun bir oyuncak getirebileceğini, mümkünse her hafta farklı bir oyuncak getirmelerini söyledim. İlk haftalarda oğlan çocuklar arabalarla, kız çocuklar da bebeklerle geldiler. Herkes kendi oyuncağı ile oynuyordu. Birkaç hafta gözleme devam ettim. Paylaşmayı öğrenmişlerdi ama oyuncak çeşitleri değişmemişti. Üçüncü hafta bir kız öğrenci kırmızı bir yarış arabası getirdi. Oğlanlar araba ile oynamak için kızın etrafında dolaşmaya başladılar. Oğlanlardan biri “aa Elif kız niye araba getirmiş” deyince tam zamanı deyip lafa karıştım. “Kız oyuncağı ne ki?” diye sordum. “Bebek” dedi. “Sadece bebek mi?” diye sordum. “Evet” dedi. “Neden?”... “Öyle.” “Her zaman aynı oyuncaklarla oynamaktan sıkılmadın mı sen, hep araba?” Sessizlik... “Oyuncaklar hepimiz içindir” dedim ve konuşmayı bıraktım. Planım bununla ilgili bir masal anlatmaktı. Hemen kafamda bir masal oluşturdum. Oyuncaklar toplandı. Kahvaltı yapıldı. Hikaye için hazırlık yaptık. Oyuncak ve cinsiyet ile ilgili bir masal anlattım çocuklara. “Zeynep rüyasında kocaman güzel bir bahçede olduğunu görmüş. Etrafına bakınca iki tane camdan oda fark etmiş. Odalara doğru yürümüş. Bir odadan kahkaha sesleri diğer odadan ise ağlama sesleri duymuş. Merak içinde önce ağlamaların geldiği odaya girmiş. Bir yanda bebek oyuncaklar, bir yanda oyuncak arabalar varmış hepsi ağlıyormuş. Zeynep “Neden ağlıyorsunuz diye sormuş bir arabaya”. Araba cevap vermiş “Bazı çocuklar bizimle hiç oynamıyor buna çok üzülüyoruz...”

-XIV-

Şenliğin ikinci günü.... Drama çocuk grubumuz, daha çok kız çocuklardan oluşan bir gruptu. Grup biraz çekingendi. Tanışma yaptık, eşini bul ve heykel çalışmalarından sonra hep birlikte dans atölyesine katıldık. Kız ve oğlan çocuklar çalışmalarda bir araya gelmekten, birbirine dokunmaktan kaçınırlarken, masalları canlandırma kısmında bu durumun kı-

rıldığını fark ettim. Çocuklar kendilerini kaptırıp keyif almaya başladıklarında, yaptıkları şeye yoğunlaştıklarında, kız ve oğlan olmayı unutup birbirleriyle daha kolay iletişime geçiyorlardı...

-XV-

Kızıltepe şenliğine katılım ve ilgi çok yüksekti. Cinsiyetleri ve yaşları birbirinden farklı olan çocuklar birbirlerine dokunmaktan, birlikte çalışmalara katılmaktan çekiniyorlardı. Dirençlerini kırmak zor oldu. Atölyelerde bu direncin kırılabilmesi zaman aldı. Alanın dar olması 250 çocuğun her atölyeye aynı anda katılmasına sebep oldu. Dans ve drama atölyeleri kimi zaman birlikte yürütüldü. Aslında bu beraberlik daha coşkulu bir katılım sağladı. Dans atölyesinden küçük bir anı: Oğlan çocuklardan biri gönüllümüz Oğuz'a "Abi hiç erkekler dans eder mi?" diye sordu. Çocuk bu soruyu sorduğu sırada kendisi de dans ediyordu... Bir başka oğlan çocuk el çırparak şu cevabı verdi: "Eder tabii, niye etmesinnn?"

Ceza ve ödül bir eğitim yöntemi olarak kullanılmaz. Her türlü şiddet ve ayrımcılıktan arındırılmış bir eğitim ortamı yaratılır.

Uygulama örnekleri

- ¬ Çocuklar "dinlenir."
- ¬ Çocukların tercihlerine, seçimlerine "evet" ve "hayır"larına saygı duyulur.
- ¬ Çocuklardan bir şeyi yapmaları veya yapmamaları isteneceğinde "nedenleri" açıklanır.

- Çocukların ses seviyesi ne olursa olsun "yüksek ses tonuyla" konuşulmaz, kullanılan dil, jest ve mimiklerin şiddet içeren unsurlar taşımamasına dikkat edilir.
- Her çocuğun kendini ifade etme biçimi farklıdır. Çocuklara yaramaz ve uslu gibi sıfatlarla yaklaşılmaz. Enerjisi yüksek çocukların enerjilerini kullanabilecekleri alanlar yaratılır ve rahatlamaları sağlanır.
- Çocuklarda empati duygusu geliştirilir. Şiddete meyilli çocukların şiddet uyguladıkları canlıların (kişi veya hayvan) o an ne hissettiklerini fark etmeleri sağlanır.
- Şiddete meyilli çocukların aile hikayeleri incelenir. Model aldığı kişiler belirlenir. Bu davranışı nerede hangi şekillerde edindiği anlaşılmaya çalışılır. Şiddeti üreten durumun değişmesi için aile ile işbirliği yapılır. Gerekli durumlarda uzman desteğine başvurulur.
- Çocuklar iyi yaptıkları işlerde takdir edilirken diğer arkadaşlarıyla kıyaslanmaz. Takdir edilen çocuğun içinde bulunduğu gruptaki diğer çocukların bu durumda neler hissedeceği önemsenir. Bu konudaki yorumlar çocuğun diğer arkadaşlarından "daha iyi" veya "daha başarılı " olduğu yönünde yapılmaz.
- Etkinlikler yapılırken çocuklar "katılmak zorunda" bırakılmaz. Çocuklara alternatifler sunulur, diğer seçeneklerden birini tercih edebilme şansına sahip olduklarını bilirler. "Bu etkinliğe katılmazsan başka bir şey yapamazsın, sessizce otur etkinliğin bitmesini bekle" cümlesi çocuğa bir dayatma ve şiddettir.
- Amaç, çocukların "uslu," her sözü dinleyen çocuklar olmaları değil, tercih yapabilen; sorumluluk, özgürlük ve sınırlarının farkında; paylaşmayı bilen, başkalarının alanlarına saygı duyan, yaratıcı, kendine ait zevkleri ve kendine ait istekleri olan, bunları ifade edebilen bireyler olabilmeleridir.

Eğitmenlerden Geribildirimler

-I-

Şiddetsiz bir yaklaşım için önce şiddeti tanımak, tanımlamak gerekiyor. KAMER olarak ilk adımda bunu yapıyoruz. Önce, içimizde içselleştirdiğimiz, doğal gördüğümüz şiddeti fark ediyor, tanımlıyor, kendi aramızda tartışıyoruz. Şiddet dolu bir ortamda doğduk ve büyüdük. Şiddet içeren dil ve davranışların ne olduğunu bilmek, fark et-

mek, en önemli meselelerimizden biri oldu. Bunu yaparken zorlandık, hala zorlanıyoruz. Şiddeti tanımak, tanımlamak açısından henüz yolun başındayız...

-II-

Ülkemizde uygulanan eğitim sistemi disipline dayalı yöntemler kullanıyor. Fark ettirmek, araştırarak ve anlayarak öğrenmek yerine ezberletmeye çalışıyor. Sistemin kendisi şiddet içeriyor. Çocuk çalışmamızda tam da bunu değiştirmeye çalışıyoruz. Yöntem olarak; alışılmış, geleneksel eğitim yöntemi içinde kullanılmakta olan şiddeti tanımaya ve alternatif yaklaşımları geliştirmeye çalışıyoruz ama bunu bir reçete olarak yazıp da tarif etmiş değiliz. Hala bununla uğraşıyoruz. Şiddeti yazabiliriz, tanımlayabiliriz ama bunu cımbızla ayıklar gibi sistemden ayırmayı başardık ve bunu oluşturduk demek çok iddialı olur. Bunu hiç kimse yapamıyor. Yaşamın kendisi şiddeti yeniden ürettiriyor, o davranış şeklini yeniden ortaya çıkarmamızı sağlıyor. En azından biz, şiddeti fark etmek ve şiddetsiz yaklaşımlar geliştirmek için çaba harcıyoruz. Bu da çocuk çalışmamızın en önemli farklarından biri. Şiddeti ve ayrımcılığı fark etmeye ve bunu değiştirmeye çalışıyoruz.

-III-

Şiddet birçok yerde ortaya çıkıyor. Benim için en çarpıcı örneklerden biri, bir çocuğu istemediği halde öperek ona şiddet uygulamamız. Belki sevdiğimiz için öpüyoruz ama çocuklar bundan hoşlanmıyorlar. O beden çocuğa ait. Çocuğa bedeninin değerli olduğunu, kendisine ait olduğunu hissettirmeliyiz. Ben önce çocuğa "seni öpebilir miyim?" diye soruyorum. Ona ait bir bedene dokunmak için izin istiyorum. Zorlanarak, isteği dışında öpülen bir çocuğun gözlerinde rahatsızlığı görebiliyorum. Bunlara dikkat edilmeli. Çoçuk istemediği halde zorla sarılmak, öpmek bir şiddettir.

-IV-

Çocuk evine ilk geldiği dönemlerde şiddete meyilli olan bir öğrencimiz vardı. Biz çocuğun ailesi ile birlikte bu davranışlarını değiştirmeye çalışıyorduk. Bir gün, kimseye zarar vermeyen, arkadaşlarıyla uyumlu başka bir öğrencimizi tırmaladı. Çocuğun annesi bu duruma çok üzüldü. Anneye durumu anlattık: "Kusura bakmayın bu öğrencimizin şiddet sorunu var ve ailesiyle çözmeye çalışıyoruz" dedik. Ertesi gün anne tekrar yuvaya geldiğinde bize "ben çok kötü bir şey yaptım" dedi. Eve gittiğinde kızına "bir daha arkadaşın seni dövme-

ye kalkarsa sende ona aynısını yap" demiş. Kızı da "Anne ben ona aynı şeyi yaparsam onun da canı yanar. Yazık değil mi?" diye cevap vermiş. O anda anne söylediği sözlerden büyük pişmanlık duyuyor. Anne de çocuğunun değişiminden etkileniyor...

-V-

Daha önce üç yıl evde bakıcı tarafından bakılmış bir öğrencimiz vardı. Çok yüksek bir ses tonuyla konuşuyor, sürekli bağırıyordu herkese. Çocuk yüksek sesle bağırdıkça biz sesimizi alçaltıyorduk. Sesimizi alçalttıkça şöyle bir durmaya başladı ve bizi duymaya başladı. Giderek o da sesini alçaltmaya başladı. Zamanla normal bir ses tonuyla konuşmaya başladı. Daha sonra bir gün babası annesine yüksek sesle bir şeyler anlatırken, çocuk babasına "Baba, annem sağır mı? Neden bu kadar yüksek sesle konuşuyorsun?" demiş...

-VI-

Bir öğrencimizin annesi evde yüksek sesle bir şey söylemiş. Çocuk, "Hayır ben senin sözünü dinlemiyorum, seni duymuyorum. Ben öğretmenlerimin sözünü dinliyorum, onlar bana bağırmıyor" demiş. Sadece dövmek, çimdiklemek değil, sesimizi yükseltmek de şiddettir. Biz bunu yapmadığımız için çok güzel geri dönüşümler yaşıyoruz. Çocuğun annesi bize olayı anlattığında "Bir bildiği vardır. Sesinizi çok yükseltmiş olabilirsiniz" dedim. Çocuğun şiddete eğilimi kalmadı. Özür dilemeyi öğrendi. Arkadaşlarından birinin canı yandığında bunu fark ediyor "Canın acıdı mı?" diye soruyor. Bunlar bize göre çok önemli dönüşümler...

-VII-

Çocuklarla çalışırken ses tonumuza dikkat ediyoruz. Şiddetin en yaygın biçimlerinden biri de "bağırmak." "Ben bir yandan KAMER'de bir yandan da başka sivil toplum örgütlerinde gönüllü öğretmenlik yapıyorum. Bir seferinde bir eğitmen arkadaşımla beraber 2. sınıf öğrencileriyle etkinlik yapmak üzere sınıfa girdik. Çocuklar çok gürültü yapıyorlardı. Arkadaşım "susun!!" diye bağırmaya başladı. Çocuklar bunu umursamadılar. Yanıma geldi "ya susmuyorlar" dedi. "Çocuklar, sesimi duyan elini kaldırsın" dedim daha alçak bir sesle. Çocukların hepsi ellerini kaldırdılar.

"Sesimi duyan konuşmasın, hep beraber konuşursak birbirimizi duyamayız" dedim. Hepsi bir anda sustu. Çocuklardan sessiz olmalarını isterken bağırırsak bizi duymazlar,

dinlemezler. Empati kurmalı, kendimizi onların yerine koymalıyız. Çocuklarla konuşurken çok net bir dil kullanmalıyız. Çocuklar kullandığınız ifadelerde bir karmaşa veya çelişki hissederlerse, onu uygulamıyor, duymuyorlar bizi...

-VIII-

"Yapma" demek hiçbir işe yaramayan bir öğrencimiz vardı. Biz başka bir yöntem geliştirdik. Ona yapma demek yerine, anlayacağı bir dille yaptığını fark ettirmeye ve ilgisini başka yönlere çekmeye başladık. Bir enerji boşaltma odamız var. Bu

oda yerlerde minderler, balonlarla döşendi. Yuvaya stresle gelen bir çocuk olduğunda arkadaşlarına saldırmaya başlıyor. Biz ona "Gel seninle birlikte minderlerle oynayalım, zıp zıpla oynayalım ne dersin?" diyoruz. Bu çocuğa çok cazip geliyor. Çocukta birikmiş bir enerji var. Minderlerle balonlarla oynayarak bu enerjilerini boşaltıyorlar. Bazen bütün çocuklarla hep beraber bu odada oynuyoruz. Atlıyorlar, zıplıyorlar, çok eğleniyorlar. Geleneksel eğitim sisteminde böyle davranışları olan çocuklar "yaramaz" veya "terbiyesiz" çocuk olarak değerlendirilir ve "uslandırılmaya" çalışılır. Bunun için de genelde şiddet ve ceza yöntemi kullanılır. Bize göre o enerjisi yüksek bir çocuktur. Bu durumdaki çocuğa "hadi gidip diğer odada oynayalım" dediğimizde çocuk bu durumu ceza olarak algılamıyor. Oyun oynuyor ve rahatlamış olarak etkinliklere katılıyor. Bu öğrencimiz de zamanla kendi kendine o odaya gitmeye başladı. Hatta odadaki minderler yetmediği zaman içerden minder alıp, atlıyor, zıplıyor, takla atıyordu, kimse karışmıyordu ona. Ben de arada sırada kapının arasından bakıyordum ne yapıyor diye. Bir bakıyordum ki buradaki bütün çocuklar onun oyununa dahil olmuş. Bütün çocuklar orada, kaydırak yapmışlar, köprü yapmışlar altından geçiyorlar.

-IX-

Çocukların bize ve arkadaşlarına karşı olan davranışlarından, şiddet yaşayıp yaşamadığını anlayabiliyoruz artık. Mesela benim bir öğrencim vardı, hem annesi hem de babası ona şiddet uyguluyordu. Baba bizimle görüşmek istemiyor ve kızına halasının bakmasını istiyordu. Anne "Eşimle beraber konuşabilir miyiz? Eğer kızımız hakkında beraber konuşursak daha ılımlı olabilir" dedi. Çocuk yaşadıklarını kendi diliyle ifade edemiyor, ya annesini ya babasının ya da amcasının cümleleriyle konuşuyordu. Arkadaşlarıyla konuştuğunda "bu cümleler bu yaşta bir çocuğun kullanabileceği cümleler değil" diye düşünüyorduk. Bize "Babam annemi dövüyor, ağzını burnunu kanatıyor. Ben biliyorum babama ne yapacağımı. Babamı dedeme şikayet edeceğim. O zaman babam eve giremez" diyordu. Bir yandan da "Babam giderse onu çok özlerim" diyordu. Çocuğun bu konuda kafası çok karışıktı. Bir gün bana "sana bir sır vereceğim" dedi. "Annem başkalarına anlatırsan bizi kötülerler, seni kötülerler, kimse seninle oyun oynamak istemez dedi." Babası ile annesi kahvaltı masasında kavga etmişler. Babası, reçelli çatalı peynire batırdığı için annesiyle kavga etmiş; tabaklar, çatallar, masadaki her şey ortalığa dağılmış. Çocuk yuvada kahvaltı sofrasına oturduğunda çatalını tereddütle kullanıyordu. Arkadaşları ile oynarken de evde annesi ve babasının davranışlarını taklit ediyordu. Çocuklar arkadaşları ile oynarken, evcilik oynadığında anne ya da baba rolünü aldığında konuşmalarından, bebeğine davranış şekillerinden aslında o çocuğun evde ne yaşadığını anlıyoruz, buna göre bir yöntem geliştirmeye çalışıyoruz.

-X-

Çocuklar ailelerindeki davranışları model alırlar. Bir öğrencimiz arkadaşlarına kızdığında, sevdiğinde, sevindiğinde sürekli ısırıyordu. Bu davranışının sebebini bulmaya çalıştık. Aileyi yuvaya davet ettik. Baba çocuğun bu davranışı yuvada öğrendiğini söylüyordu. "Biz çocuğumuzu ısırmıyoruz, öğrenmişse sizden öğrenmiştir" diyordu. Daha sonra anne ile görüştüğümüzde ailede herkesin, anne, baba, amcaların çocuğu ısırarak sevdiklerini söyledi. Doğal olarak çocuk da bu davranışı taklit ediyordu. Çocuk aslında bazen "ben seni seviyorum" diyormuş ısırdığında. Anne dışında kimse bu durumu kabullenmiyor ve böyle davranmaya devam ediyordu. Bu durumu düzeltmek çok zaman aldı.

-XI-

Alternatif yaklaşımlardan bahsederken ödül ve cezadan da bahsetmek gerekir. Bu yaklaşımda ceza yok. Ödül de bir kalem, defter ya da başka bir şey olmuyor. “Sen bunu ne güzel yapmışsın” diyoruz. Güzel davranışları için “aferin” diyoruz. Yalnız bunu yaparken çocukları yarıştırmıyoruz. “Sana aferin var ama sana yok” veya “bak o bunu daha güzel yapıyor” demiyoruz hiçbir zaman.

-XII-

Ödül ve ceza anlayışı resmi eğitimde de değişmeye başladı. Okuma çağındaki çocuklara kurdele takmak, sınıftaki 30 çocuktan 29’unun üzülmesine sebep oluyor. Birini teşvik etmek önemli ama bu diğer çocukların kendilerini cezalandırılmış gibi hissetmelerine sebep olmamalı. Alternatif yaklaşımda bu tür şeyler yapılmıyor. Farklı yaş gruplarının farklı değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir resim odası olmalı bütün yaş grupları buraya girebilmeli. Biz onlardan resim yapmayı değil malzemeyi kullanabilmelerini, hayal güçlerini kullanmalarını bekliyoruz. Sonuç olarak o etkinliğe katılmış herkes başarılıdır. Bu noktadan baktığımızda birinin başarılı diğerinin başarısız olduğunu düşünmüyoruz. Ortaya çıkan resmin iyi ya da kötü olmasıyla ilgili bir derdimiz yok. Ya da şarkı söylerken birinin sesi güzelse “Aferin! Sen ne güzel söylüyorsun” demiyoruz. Burada amacımız herkesin katılımını sağlamak. Katılım olmuşsa, herkes iyidir. Ama tabi ki yanlış bir davranış var ise, biri onu yapmakta ısrar ediyorsa, diğeri o davranışı değiştirmiş ve geliştirmişse, bir şekilde onu da teşvik etmek, onun da diğeri gibi o davranışı edinebilmesini sağlamak istiyoruz. Yoksa kaba şekliyle kimse bir çalışmayı çok iyi yaptığı için hediye almıyor, ya da birisi çalışmayı umduğumuz gibi yapmadığı için ceza almıyor bu yaklaşımda. Ayrıca iyi nedir? Kime göre iyidir? Bir resmi nasıl değerlendirirsin?

Sana göre iyiyken başkası beğenmeyebilir. Ama resmi eğitim sisteminde oyun cezası, sınıfta kal, teneffüse çıkma, şu kelimeden 500 tane yaz gibi cezalar vardı. Bunlar resmi eğitim sisteminin içinde var. Cezalandırılmış insan bulunduğu topluluktan kopuyor ve kim bilir ne olumsuzluklar yaşıyor. Beklentiniz nedir çocuktan? Bu sınıfa girdi mi? Eline makası aldı mı? Makası kimseye batırmaması gerektiğini biliyor mu? Bunu yapabiliyorlarsa hepsi çok başarılı aslında. Biz ortaya çıkan ürünle değil, süreçle ilgileniyoruz.

-XIII-

Çocuklarda zamanla şiddete karşı bir bilinç gelişiyor. Birbirlerini bu konuda dönüştürmeye başlıyorlar. Biri yanlış bir şey yapmışsa benim müdahale etmeme gerek kalmayabiliyor, arkadaşları onu uyarıyor. Çocuklar "senin yaptığın doğru değil, öğretmenimiz üzülür, bak arkadaşımızın canı yandı" diyorlar. Çocuklar çok zekidirler, zamanla neyin yapılması, neyin yapılmaması gerektiğini anlıyorlar ve bunu arkadaşlarıyla paylaşıyorlar.

Çocukların eğlenerek, yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini sağlıyoruz.

Uygulama Örnekleri

- Kendini keşfetme programında çocukların kendilerine olan güvenlerini artırıcı, yeteneklerini ortaya çıkaran, duygularını ifade etmelerini teşvik eden etkinlikler oyun yoluyla uygulanır.
- Atölyeler ve oyunlarla çocukların ruhsal durumlarının, hayal dünyalarının ortaya çıkması için fırsatlar yaratılır. Bu yolla yaratıcılıkları geliştirilir.
- Çocukların yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak fırsatlar değerlendirilir. Örneğin o gün çocuk evinin yakınlarında bir yol çalışması vardır. Çocuklarla iş makineleri hakkında görerek bilgi alırlar. Yağmurlu bir günde çocuklarla yağmurun nasıl oluştuğunu anlatan bir deney yapılır.
- Çocuk evinin bahçesi çocukların bitki ve hayvanları yakından görüp tanıyacakları alanlar olarak düzenlenir.
- Etkinliklerde kullanılan bazı malzemeler, çocuklarla birlikte hazırlanır. Örneğin, atık malzemelerden kağıt, heykel vb. yapılır.
- Çocuk evlerinde oyuncaklar çocukların katılımı ile yapılır. Her çocuk yaptığı oyuncağın hikayesini ve ne işe yaradığını kavrar. Örneğin, kutulardan hep beraber bir kamyon yapılır ve kamyonun ne işe yaradığı bu arada çocuklara anlatılır.

Eğitmenlerden Geribildirimler

-I-

Güler Yücel'in "Oyun çocuğun işidir" sloganı eğitim yaklaşımımızdaki temellerden biridir. Günlük yaşam içindeki herşey hem oyun, hem de eğitim alanı haline dönüşüyor. Sabah kapıda karşılama, mutfak nöbeti, sofra hazırlama, grup odalarının temizliği, oyuncakların tamiri, atık malzeme toplama vb.

-II-

Günümüzde suyun azaldığını, suyun değerli olduğunu ve boşa kullanmamız gerektiğini çocuklara anlattık. Bir deney yaptık. Bir kavanozu başına kadar su ile doldurduk. Suyun seviyesini keçeli kalemle işaretledik. Kavanozun kapağını açık bıraktık. Zamanla suyun azaldığını çocuklarla gözlemleyeceğiz...

-III-

Kendi kağıdımızı yapmak için bir etkinlik düzenledik. Atık kağıtları, gazeteleri yırtıp bir kovaya doldurduk ve üzerine su ekledik. Çocuklar kağıtları mıncıklayarak yoğurdular.

-IV-

Mutfak eğitmeninin çocuklarla iletişimi çok önemli. Çocukların anlayabileceği, onların özgüvenlerini sağlayacak, özgüvenlerini zedelemeyecek tutum ve davranışlar sergilemeye çalışırız. Etkinliğe başlarken çocukların katılımını teşvik ediyor, etkinlik esnasında mekanın çocukların boy ve göz hizalarına uygun olmasına dikkat ediyoruz. Etkinliğe başlarken çocuklara kullanacakları malzemeleri tanıtıyoruz. Çocukların yaptıkları etkinlikte yaşadıkları farkındalıkları paylaşabilmeleri için fırsatlar yaratıyoruz.

Çocuklar sırayla eğitmenlerle beraber alışverişe gidiyorlar. Eğitmenler çocukların ne kadar soru sorduklarını, alınan malzemeleri ne kadar tanıdıklarını, alışverişe ne kadar katıldıklarını gözlemliyorlar. Yapılan etkinliklerde çocuğun fiziksel gelişimi ve kavrama kabiliyeti takip edilerek değerlendiriliyor. Bu gözlemleri notlar halinde kaydederek ailelerle paylaşıyoruz. Örneğin "yeme" sorunu olan veya bazı yemekleri yemeyen çocukları özellikle mutfak etkinliğine dahil etmeye çalışırız. Çocuğun sevmediği yemekleri birlikte yapmak ve yemek yapılırken o yemeğin faydaları üzerinde çocukla sohbet etmek olumlu yönde değişime katkıda bulunuyor. Mutfak eğitmenleri bu konuda etkinlikten sonra oyunlar hazırlayıp çocukların farkındalıklarını pekiştirirler. Bu konuda en etkili araçlarımızdan biri oyundur. Mutfak etkinliklerinin oyuna dönüştürülmesi daha etkili sonuç almamızı sağlıyor. Çocuk evlerimizde oyunu sadece oyun odalarıyla sınırlamıyoruz.

-V-

Çocuklarla, yapacağımız su arıtma deneyi için kum, çakıl, kömür ve talaş malzemelerini hazırladık. Kum eleme işini Beyza ve Ziya, talaşın

elenmesini Emine ve Tahir, kömürün toz haline getirilmesini Pelin ve Halime yaptı. Pet şişeye pamuğu, elenmiş ince kumu, iri kumu, kömür tozunu, talaşı ve çakılları yerleştirdik. Çamurlu suyumuzu karıştırdık ve temiz olup olmadığı konusunda fikir aldık. Çocuklar suyun temizlenip temizlenmeyeceğini görmek için sabırsızlıkla beklediler. Çamurlu suyu döktüler. Suyumuz çok temiz olmasa da çamurlu su ile arasında gözle görünür bir fark oldu. Çocuklar bunu fark ettiler. Bu su içilir mi sorusuna, "hayır içinde mikroplar var" diyenler oldu. İçilir diyenler fazla ısrar etmediler. Suyu öğretmeniniz içsin mi denildiğinde kocaman ve yüksek bir hayır cevabı verildi. Deneyimiz bittikten sonra kum elemeye devam ettik. Kum ile resim yapma etkinliğini çocuklarla birlikte yaptık, çocukların oldukça hoşuna gitti. Oynadığımız kumu bir poşete koyarak sakladık. Bir dahaki etkinlikte daha ince kum kullanacağız...

-VI-

Günlük hayatta çocukların her zaman bulabilecekleri ve tanıyabilecekleri, artık, doğal ve ucuz malzemeler kullanıyoruz. Küresel kapitalist sistem içinde çocuklar üzerinden rant elde edilmesini de bu yolla azaltmaya çalışıyoruz. Sanat atölyelerinde kullandığımız sulu boyayı hazırlamak çocuklar için hem eğlence hem öğrenme fırsatı. Hangi maddenin karıştırıldığını, ne olduğunu anında görüyor ve yaşıyorlar. Şaşkınlıklarını gösteriyorlar. Kahvaltıda yenilen yumurta kabukları, ikindi kahvaltısında soyulan portakal kabukları yumurta adam, portakal kabuğu kolyesi, oda kokusu oluyor...

-VII-

Atölye çalışması yaptık. Sonrasında etrafı topladık, temizledik, birçok şey birikti. Bu çöplerle ne yapabiliriz diye düşündük. Renkli hamurlarımız vardı, bantlarımız vardı. "Onları bir araya getirelim, bir şey yapalım" dedik. Sonucunda heykeller çıktı. Herkes tuhaf tuhaf şeyler yaptı. Bir öğrenci taşı almış taşın üzerine yer yapmış, o yerde bir ev, bir inek, bir ağaç yapmış. "Bu ne?" dedim. "Bu bizim köydeki evimiz" dedi. "Üç yıldır hiç oraya gitmedik, ben de ilk defa onunla ilgili bir şey yapabildim, orayı çok özlüyorum" dedi. "Çok güzel olmuş" dedim. Çok etkileyiciydi. Göç etmişler, oraya gidemiyor ve özlemini o kadar hızlı ve yaratıcı bir şekilde oraya aktarabiliyor...

-VIII-

Hayvanlar ünitesindeydik. Hayvanlarla ilgili bir şey yapmak gerekiyordu, hayvan resmi çizmek, hayvanları tanımak. Ama bunun ötesinde başka bir şey de yapmak istedik. Mutfağa gittik ve sebzeleri seçtik. O sebzelerden hayvanlar yaptık. Sebzelerin de koparılmadan önce canlı olduğunu, aslında tüm canlıların aynı şeyin, doğanın parçası olduğumuz mesajını verdik. Bu çalışmaları yaparken insan vücudu ile ilgili bir tanıma süreci de gelişiyor çocukta. Mesela çocuklardan bir tanesi popo yapmak istedi. Belki resim yaparken o ayrıntıya dikkat etmeyecekti ama domatesin şeklini benzetti ve bunun heykelde bir popo olabileceğini düşündü. Biz bir de bütün bu çalışmaları yaptıktan sonra ne yaptın, neden ve nasıl yaptın diye oturup çocuklarla konuşuyoruz. Bu da hep beraber yaptığımız şeyleri anlama süreci oluyor. Çocuğun kendini geliştirmesine, olumlu bir şeyi geliştirmemize, olumsuz bir şeyin de sebeplerini aramamıza yardım ediyor. Olumsuzlukları da onları yargılamadan, altında yatan sebepleri anlamaya çalışarak ve belki bunu sonrasında dönüştürmeye çalışarak, en azından o gün dönüştürmesek bile başka atölye konumuzun bu olduğunu bilerek hareket ediyoruz.

-IX-

Çok aktif bir öğrencimiz vardı. Göz açıp kapayana kadar kayboluyordu, yerinde durmuyordu. El yeteneği çok gelişmişti. Çok güzel resim çiziyordu. Biz resim çalışmalarında artık materyallerden de resim yapıyoruz. Ne bulursak resimlerimizde kullanıyoruz. Bir gün evde maydanoz yere düşmüş, "anne o maydanozu atma bana ver" demiş. Mutfakta oturuyorlar, anne çok merak ediyor ne yapacak diye, mayda-

nozu eline veriyor. Çocuk 3 yaşında. "Bana yapıştırıcı ve beyaz kağıt da verir misin?" diyor. Alıyor maydanozu ağaç şekline sokuyor, ağaç şeklinde yapıştırıyor, altına kendini çiziyor, bir su geçiyor, anne ve babasıyla orada piknik yapıyorlar. Resmi jelatinleyip bize getirdiler. Annesi, "sayenizde evimiz çöpe döndü, hiç bir şey attırmıyor" dedi. Bütün ailelerin ortak şikayetiydi bu. Çocuk evinde de bir çöp köşemiz vardı: Kuru yemiş, pet şişe, ne bulurlarsa oraya getiriyorlar faaliyet için. Böylece hem geri dönüşümü öğreniyorlar hem de yaratıcılıkları gelişiyor.

-X-

Biz çocuk evlerimizde çok fazla oyuncak bulundurmayız, çocuklar kendi oyuncaklarını kendileri yapıyor. Artık materyallerle mesela. Kağıt, iplik, düğme, pet şişe, hepsi potansiyel malzeme bizim için. Velilerden atmamalarını rica ediyoruz. Mesela pastaneden bir şey aldık, kutusunu atmayız. Yumurta kaplarının kutularını atmayız. Kaynamış yumurtanın kabuklarını atmıyoruz mesela. Ama onlardan o kadar güzel ve farklı şeyler çıkıyor ki. Araba, bebek, gece lambası yapıyor çocuklar. Yaratıyorlar ve bunun zevkini yaşıyorlar. Çocuk bunun aşamalarını yaşıyor. Bir çocuğu gözlemlerseniz oyuncakçıdan alınan bir araba ile çok fazla oynamaz, içini çok merak eder ve kırar. Anne babalar şikayet eder. "Oğluma, kızıma oyuncak alıyorum, kırıyor" derler. Çocuk merak ediyor. Burada aşama aşama görüyor ve kendisi yapıyor kendi oyuncağını. Oysa veliler görselliğe çok önem veriyor. Bizde oyuncak olmadığı için ve diğer kreşlerde hazır oyuncaklar olduğu için çocukları diğer yuvalara vermeyi tercih edebiliyorlar. Biraz şatafatlı, göz boyayan bir yer istiyorlar. Eğitimin içeriği çok önemli değil bazı veliler için. Bu bizim için bir zorluk. Biz çocuk evlerimizde her şeyimizi kendimiz yapmaya çalışıyoruz ve bunu eğitimin parçası yapıyoruz. İnsanlarda bu farkındalık henüz oluşmadı. "Çocuğumu ne diye size göndereceyim, sizin oyuncaklarınız bile yok" diyorlar bize. 'Kız çocuğu bebekleriyle, er-

kek çocuk arabasıyla oynar,' zihniyet bu. Aileler için görsellik önemli olabiliyor, bunun çocuklarına daha çok şey kazandıracağını düşünüyorlar. Oysa burada çocukların kendi oyuncaklarını yaparken neler öğrendiklerini, öz güvenlerinin nasıl geliştiğini ve ürettiklerine verdikleri değeri, özeni görmelerini isterim.

-XI-

Yılbaşı hediyelerimizi, anneler günü hediyelerimizi ve diğer özel günlerle ilgili hediyeleri hep çocuk evlerinde yapıyoruz. Daha sonra çocuklar bunları hediye ediyorlar. Mesela fıstık kabukları, çekirdek kabukları, pet şişeler değerlendirildi. Pet şişeleri kestik, üzerine fıstık ve çekirdek kabukları yapıştırdılar belli şekillerde, bundan kalemlikler yaptık. Pet şişe ya da tuvalet kağıdı rulolarından. Eve götürüp ya hediye ettiler ya da kendileri kullandılar. Bizim evde bir tanesi duruyor hala. Ondan sonra getirdikleri düğmelerden kolyeler yaptık, anneler gününde annelerine hediye olsun diye. Düğmeleri, boncukları istedikleri gibi boyadılar. Bunlardan kolye yaptık ve takıp gelen anneler oldu. Çocukların artık materyalleri toplamaya başlamaları için "Sizce pet şişelerden neler yapabiliriz? Hep su içip atıyoruz, onları başka bir şekilde kullanabilir miyiz?" diyoruz ve onlar da düşünmeye başlıyorlar. "Öğretmenim robot yapabilir miyiz? Marakas (içindeki boşluğa küçük sert parçaçıklar yerleştirilerek çıkan sesle muzik yapılan bir alet, sallanınca ses çıkarıyor) yapabilir miyiz? Kalemlik yapabilir miyiz?" diye fikirler geliyor. Ondan sonra hep birlikte ne yapacağımıza karar veriyoruz. Pet şişe çok fazla bulunan bir şey olduğu için büyük bir şey yapalım diyoruz. Ve bu çocuk evinin bir köşesinde kocaman bir robot haline gelebiliyor. Bunu yaptık. Çocuklarla pet şişeleri biriktirdik, bayağı topladık, sadece koli bandı ve pet şişeleri kullandık. Çocuklar pet şişeleri kıvırdılar. Koli bandıyla bağladık, bacak, kol, kafa yaptık. Sonra kapaklarından yüzünü, burnunu ağzını yaptık. Gruplara ayırmıştık, bir grup kolunu bir grup kafasını yapmıştı. Kocaman bir robot oldu. Sonra "anne bak bu kolu ben yaptım," "bu bacağı ben yaptım" diye söylüyorlar. Kendileriyle gurur duyuyorlar, hoşlarına gidiyor. Pet şişelerden bir de kocaman bir ağaç yapmıştık. Makasla uçlarını kesip, dallarını falan yaptılar. Bir de meyveler çizdik, ipe geçirdik astık, meyve ağacımız oldu, çocuklar ağacı istedikleri renge boyadılar. Çok keyifli ve öğretici zaman geçirdik.

-XII-

Çocuk evlerimizde çocuklar oyuncaklarını kendileri yapıyor. Bu onları yaratıcılığa itiyor. Bir keresinde çocuklar evden babalarının kravatlarını getirdiler. O kravatların içini pamukla doldurduk, oyuncak gözler taktık, kurdelesini de taktık, kocaman bir yılan yaptık. Hatta bir velimiz ben bunu takarım diye boynuna astı ve çocukların çok hoşuna gitti. Babalarından böyle bir tepki alınca çok sevindiler. Çocuklar kendi oyuncaklarını kendileri yapmaktan çok zevk alıyorlar ve onları çok da koruyorlar. Normalde dışarıdan alınan bir oyuncak bir iki gün dayanıyorsa, yuvada yapılan oyuncak aylarca dayanıyor. Ve her gün onu yeniden yapmış gibi yuvaya geldiklerinde annelerinin babalarının kollarından çekiyorlar, gelin bakın biz ne yaptık diye gösteriyorlar.

-XIII-

Evde de bilinç gelişiyor mesela. Evde atılacak şeyleri gözden geçiriyorlar. "Bundan ne yapabiliriz?" "Bunu atma, bundan bir şeyler yapabiliriz?" diyor. Sebze artıklarını, pet şişelerini toplayıp günlük oyun saatlerinde de onlarla bir şeyler yapmaya çalışıyor. Bir havuç bulup mesela yuvada havuçtan hayvan yapıyorlar. Düşünme ve yaratma kabiliyetleri gelişiyor.

-XIV-

Bu ay konumuz hayvanlardı. Çocuklarla birlikte, faks kağıtlarını masaların üstüne serdik boyayı karıştırdık, yeşil çim yaptık, boyadık. İki tane ağaç yaptık, girişe koyduk. Her çocuğun ismini yazdık, her çocuk boyadı. Ağaçlarla kaplı orman şeklinde düşündük o alanı. "Bizim ormanımız" dedik burası. Uğur böceği, karınca, ahtapot yaptık. Deniz hayvanlarını da anlattık aynı zamanda. Bir öğrencim var iki yaşında. Geçen gün arı yaptık. Küçük kağıtlar çıkarttık, ben kestim, önüne bıraktım. "Sen bunları buraya istediğin gibi yapıştır" dedim. Teker teker yapıştırdı. Bitince astık duvara. Benim yanımdan hiç ayrılmadan, oturdu, kendisi istediği gibi yaptı. Boyamasını da o yaptı. Ailesine de "ben yapmadım, kendisi yaptı" dedim. Sadece bazen makas tutma konusunda yardım ettim o kadar. İki yaşında ve şahane bir arı yaptı.

-XV-

Bir gün kreşimizin iki sevimli misafiri vardı. İki tane çekirge çocuk evine girmiş. Çocuklarla çekirgeleri bir kavanoza koyduk ve kahvaltıyı onlarla birlikte yaptık. Gün geçtikçe de kreşimizdeki hayvan sayısı çoğalıyor. Başka bir gün ise yuvamızın karşısındaki kıra geziye çıktık. Yeni yavrulamış keçileri sevdik. Çocuklar yuvaya götürelim diye zorladılar. Sahibiyle konuştuktan sonra bunun olamayacağına ikna oldular. Ama sahibi "İstediğiniz zaman gelip görebilirsiniz" dedi. Yaptığımız kır gezisinde yaşlı bir kaplumbağa da bulduk. Kabukları kırılmış ve çok kirlenmişti. Çocuklarla birlikte kullanılmayan diş fırçalarıyla kaplumbağayı yıkadık. Yeşilliklerle karnını doyurmaya çalışsak da kaplumbağa yüzümüze bakmadı. Dinlenme saatinden önce çocukların isteği üzerine yuvamızın alt tarafındaki yeşilliğe gittik, bir nevi kır gezisi yaptık. Bahçemizde bulduğumuz ölü kertenkeleyi cam bir fanus'a koyduk, çocuklar ilk önce korkarak yaklaştılar. Görünüşü de pek kertenkeleye benzemiyordu. Çocuklar değişik benzetmeler yaptılar. Kocaman ayakları, kocaman ağzı, dişleri, derisinde dikenleri vardı. Tırnakları uzun, rengi de karışıktı. Bukalemun diyen, timsah diyen, ejderha diyen çocuklar vardı. Çocuklar adını Uko koydular. Uko bugün kurtlanmaya yüz tuttu. Biz de Uko'yu aşağıdaki boş araziye gömdük.

-XVI-

Çocuklar heyecanlı bir şekilde "Öğretmenim bahçeye kurt girmiş, yoook köpek girmiş" diye çığlıkla yanımıza geldiler. Güldük çünkü biz de dinlenme saatinde kurt ile ilgili bir hikaye anlatmıştık. Fakat kurdu görünce biz de şaşırdık. Evet bahçemizde bir kurt vardı ama canlı değildi. Kurdun postuydu. Postu içeri alarak inceledik. Korkan çocuklar başta yaklaşmadılar ama sonradan dokunmak istediklerini söylediler ve bizim de yardımımızla kurdun postunu elledilər. Post üst kattaki kiracınınmış. Postu almaya geldiklerinde, çocuklar, postun neden orada bulunduğunu anladılar. Komşumuz avcıymış. Soruların cevaplarını öğrendikten sonra kurdun postunu sahibine teslim ettik.

-XVII-

İki öğrencimizle birlikte faturaları ödemek için çarşıya indik. İlk önce postanede elektrik faturasını, belediyede su faturasını ödedik. Bankaya para yatırdık. Kırtasiyeden tutkal aldık. Dolmuşta Burak "Neden

dolmuş hareket etmiyor?" diye sorduğunda Salih her arabanın saati olduğunu saati dolunca kalkacağını söyledi. Daha sonra beklemekten sıkılan Burak şoföre seslenerek "Şoför amca neden bekliyoruz?" diye sordu. Şoför de "Senin git demeni bekliyorum" dedi ve dolmuşu çalıştırdı. Burak da "bilseydim daha erken söylerdim" dedi. Arabada bulunanlar oldukça keyiflendiler.

-XVIII-

Bugün nöbetçimiz olan Aziz ile fırına gittik. Fırında gözlem yaptık. Fırının içini gezdik, hamur nasıl yapılır bilgi aldık. Çocuk evinde Aziz gözlemlerini çok heyecanlı bir şekilde anlatınca çocuklar fırını çok merak ettiklerini söylediler. Yarın hep birlikte fırına gideceğiz.

-XIX-

Meslekler konusu işlenirken çocukların çok da duymadıkları meslekler olduğunu düşünerek günün mesleğini arkeolog olarak belirledik ve yuvamıza bu meslek sahibi olan bir arkadaşımızı davet ettik. Çocuklara mesleğiyle ilgili bilgiler verdi, birkaç taş örneği gösterdi, bazı değerli taşların ve tarihi eserlerin kazılar sonucunda ortaya çıktığını anlattı.

-XX-

Çocuklarla kaplumbağa evini boyadığımız günden beri bir kaplumbağa bulmak konusunda oldukça ısrarcılar. Biz de bu ısrara dayanamadık ve kahvaltıdan sonra çocuk evimizin yakınındaki boş araziye gittik. Çocuklarla hem kaplumbağa aradık, hem de bulduğumuz çiçeklerle küpe, kendimize ve annemize toka yaptık. Bir kaplumbağa bulamadık ama oldukça keyif aldık. Yuvamıza dönüşte bir çocuğumuzun kartonlarından kalıbını çıkardık. Çıkarılan kalıbı strafora çizdik ve kestik. Yuvamızın artık bir maket çocuğu var. Bu maket çocuğumuz bir kız. Bir de oğlan çocuk yapma kararı aldık. Şimdilik bu kız çocuğumuza trafik polisi elbisesi diktik. Zaman içerisinde bu maketimizi farklı rollerde kullanmayı düşünüyoruz.

-XXI-

Yağmurun nasıl oluştuğu konusunda deney yapıldı. Çocuklar önce soğuk suya dokundular. Sonra su tenceresi ısıtılmaya başlandı. Yavaş yavaş ısınan su gözlendi. Isınan suyun üstüne cam bir tabak tutuldu. Buhar damlacıklar haline geldi ve damlacıklar dökülmeye başladı. Çocuklar görsel olarak öğrendikleri şeyleri daha kolay algılıyor ve unutmuyorlar...

Çocukların, eğitimcilerin, velilerin iletişim dilinin yeniden kurulduğu; bir kalıba sokmaya, yargılamaya veya reçete vermeye değil, anlamaya ve bireysel gelişimi teşvik etmeye yönelik bir dilin gelişmesini destekliyoruz.

Uygulama Örnekleri

- Çocukların ailelerinden de çocuk evlerinde aldıkları eğitime paralel mesajlar almaları, eğitimin başarısı açısından çok önemlidir. Eğitmenler, ailelerin şiddeti ve ayrımcılığı tüm uygulanış biçimleriyle fark etmelerini sağlayacak, şiddetten ve ayrımcılıktan arınmış bir dil kullanırlar.
- Her aile ve çocukla kullandıkları lisanda iletişim kurulur.
- Kullanılan dil, çalışma yapılan bölgenin yerel özellik ve hassasiyetlerini göz önünde bulundurularak geliştirilir.
- Aile ve çocukların davranış ve durumları hakkında yargılayan bir dil kullanılmaz. Hedef, durumu ortaya çıkaran sebeplerin bulunması, bu konuda farkındalık ve dönüşümün sağlanmasıdır.
- Aile ve çocukların şiddet ve ayrımcılık konusunda farkındalık yaşamaları, yaşanan olumsuz davranışlar üzerinden değil, olumlu örnekler gösterilerek, sorular sorularak sağlanır. Hedef veli ve çocukların kendi cevaplarını bulmalarını sağlamak ve bu yolla farkındalık geliştirmektir.
- Çocuklarda şiddete karşı bilinç, şiddeti paylaşarak ve tanımlayarak değil,şiddetsizlik-barış-uzlaşma kavramları üzerinde düşünmelerini sağlayarak geliştirilir.

Eğitmenlerden Geribildirimler

-I-

Çocukları teşvik edici, cesaretlendirici dil kullanmak önemlidir. Örneğin, "yapabilirsin, bunu başarmak hoşuna gitti, birkaç kez deneyebilirsin, hepimiz hata yapabiliriz" gibi. Sınır ve sorumluluklarının henüz farkına varmayan çocukların durumunda ise, hem çocukların birbiriyle iletişim kurması sağlanır, hem de fark ettirmeye dair konuşmalar yapılır. Örneğin, ... Oyunun kurallarına uymuyor, ona ne söylemek istersiniz. Arkadaşın bunu sana yapsaydı ne yapardın? Arkadaşına vurmak yerine neden konuşmayı denemiyorsun?" Çocukların, eğitimcilerin, velilerin iletişim dilinin yeniden kurulduğu; bir kalıba sokmaya, yargılamaya veya reçete vermeye değil, anlamaya ve bireysel gelişimi teşvik etmeye yönelik bir dilin gelişmesini destekliyoruz.

-II-

KAMER'in çocuk çalışmalarında dikkat ettiğimiz iletişim çok yönlüdür: Eğitmen-çocuk, çocuk-çocuk, çocuk-aile, aile-eğitmen, eğitmen-eğitmen gibi. Diyarbakır'daki çocuk evimiz açıldığında ailelerin çocuklarla iletişimini yakından gördük. Aileler akşam çocuklarını almaya gelince ilk sordukları "bugün ne yedi, ne kadar yedi?" oluyordu. Etkinlik yapmış ve üstü kirlenmişse "niye kirlettin, dikkat etmedin" tavrı ile karşılaştık. Sabırla çocukların yanında olduğumuzu onlara hissettirerek, ailelerle ayrı ayrı görüşmeler yaptık. Ailelerle konuşurken "yanlış yapmışsınız, hatalısınız" olarak değil, kendi dil ve davranışlarımızdan örnekler vererek konuştuk. Bunların çocuklar üzerindeki olumlu etkilerini anlattık. Bu yol değişimin gerçekleşmesi açısından etkili oldu. Bir süre sonra aileler çocukları almaya geldiklerinde "bugün ne öğrendiniz?" sorusunu sormaya başladılar. Çocuklar heyecanla o günkü etkinlik sırasında aldığı sorumluluğu nasıl gerçekleştirdiklerini paylaşmaya başladılar.

-III-

Kayıt formlarımıza "Sizce erken çocukluk dönemi eğitimi nedir? Neden önemlidir? Neden bu yuvayı seçtiniz?" gibi sorular koyduk. Böylece ailenin başlangıçtaki beklentisini ve erken çocukluk dönemi eğitimi ile ilgili bilgisini öğrenmeye çalıştık...

-IV-

Beraber oynama grubu 3-6 yaş grubu çocuğu olan ve ev dışında çalışmayan annelerin (bakıcı abla, nine, teyze de olabilir) çocuklarıyla iletişimlerini kolaylaştırmak için geliştirilmiş bir yöntemdir. Amaç farklı özellikte olan herhangi bir okul öncesi eğitimden faydalanmayan çocukları ve anneleri bir araya getirerek birbirlerini fark etmelerini, annelerin birbirlerinin bilgi ve tecrübelerinden faydalanmalarını sağlamak, erken çocukluk döneminin önemine dikkat çekmek ve hem çocuklar hem de annelerle çocuklar arasında şiddetsiz-ayrımsız-yargısız iletişimi geliştirmektir.

-V-

Güne Mustafa'nın servise binmek istememesiyle başladık. Mustafa'yı evlerinden almak için yukarıya cıktım. Annesi "atkını ve şapkanı takmazsan okula gitmeyeceksin" dedi. Çocukta annesinden cesaret alarak ben okula gitmek istemiyorum diye ağlıyordu. Ben onu ikna etmeye çalıştım ama olmadı. Daha sonra babasını çağırdı annesi ve babasıyla birlikte servise bindik, konuşarak ağlamasını önledik. Hiç ağlamayan çocuk bugün ağlamıştı. Sorunu çocuk evinde çocukla sohbet ederek anlamaya çalıştık. Mustafa ağlamasının nedenini açıkladı. Cuma günü Mardin'e gidilecekmiş. Çocuğa "eğer söylenenleri yapmazsan seni Mardin'e götürmeyeceğiz" demiş annesiyle babası. Bu yüzden Mustafa annesine babasına küserek, ağlamayı seçmiş. Anne ve babayla konuşarak sorunu paylaştık. Mustafa, anne ve babası Mardin'e gidince evde yalnız kalacağından korkmuştu. Çocuk onu yalnız bırakmayacaklarına güvenince rahatladı. Aile de ne yaptığını fark etti.

-VI-

Çocuklar küfürlü konuştuklarında "ağız yıkama metodu" yöntemini kullanıyoruz. Kötü kelimeler kullandıklarında hemen ağız yıkıyoruz. Sık sık gidip ağız yıkamaktan sıkılıyorlar. Öğretmenim ağız yıkamayacağım, bir daha söylemeyeceğim diyorlar, bırakıyorlar. Geçen gün bir baba geldi. Çocuğunu alacak, kapıdan kafasını uzattı. "Çok özür dilerim" dedi. "Niye özür diliyorsunuz?" dedim. "Ben çocuğumla küfürlü konuşuyordum. Benim yüksek ses tonum, konuşmam belki çocuğuma da yansıyordur" dedi. "Evet, yansıyor" dedim. "Ben de onun için özür diliyorum" dedi. Çocuk 3 yaşında. Eve gitmiş, babasına demiş ki "baba sen yanlış kelimeler kullandın, git ağzını yıka, bunlar kullanılmaz." Baba ertesi gün gelip özür diledi.

-VII-

Çocuk çalışmamızda toplumla birkaç şekilde buluşuyoruz. Şenlikler bunun en etkili yolu. Şenlikler yapıldığı zaman her şey çocuk evi merkezli oluyor. Hazırlıklar orda yapılıyor. Veliler çocuk evine geliyor, giriyor, çıkıyor; çocuğu olsun olmasın, kapımız katılım sağlayacak herkese açık oluyor. Bütün etkinlikler sokakta yapıldığı için direk etkileşim oluyor. Hazırlanan bütün panellerde mutlaka erken dönem çocukluk eğitimi ile ilgili sunum oluyor ve alternatif yaklaşımlardan bahsediliyor. Oradan toplumun katılımı da sağlanıyor. Şenliklerde gönüllüler önemli bir rol oynuyorlar.

-VIII-

Çocuk şenliklerin önemli yanlarından biri de yerel destekçileri aktif hale getirilmesiydi. Yerel destekçilerin kent-çocuk ilişkisinde cinsiyetçilik ve ayrımcılığa karşı etkinliklerde katkı sunmalarının, bu anlamda bir bilinç oluşturduğuna inanıyoruz. Şenlik hazırlıkları sırasında ulaşılan yetişkinlerle, şenliğe gönüllü destek vermeleri için gruplar oluşturulur. Gençler ve aileleri bu konularda heyecan ve bilinç sahibi olarak katkı ve katılımlarını esirgemezler. Farklı sanatsal disiplinlere uzak olan bu kentlerde çocukların yeni disiplinlerle tanışmaları sağlandı ve birçok gönüllü bu şenliklerde aktif hale geldi. Böylelikle çocuklar bilmedikleri birçok teknik ve yöntemler öğrendiler. Çocukların çevre ve doğa ile ilişkilerini geliştirecek şekilde, toplayalım, temizleyelim ve yeniden üretelim duygularını geliştirmeleri, bu şekilde yaşadıkları yerle farklı ilişkiler kurmaları, çocuklara kentin bir parçası olduklarını hissettirdi. Sanat yolu ile ve sosyalleşerek; cinsiyetçilik, ayrımcılık ve şiddet olmadan, eğlenip oynayarak, keşfedip üreterek, her türlü baskıdan uzak, büyük bir grup oluşur.

-IX-

Drama yapıldı. Dramamızın adı kalp kırıklığıydı. İki öğrencimizin tartışması sonucu dramayı yapmaya karar verdik. İki kişinin birbirlerine söyledikleri kelimeleri değerlendirdik, kesik yaralarının çabuk geçtiğini ama kötü sözlerin etkisinin geçmediğini, kolay unutulmadığını, izlerinin kaldığını anlatmaya çalıştık.

-X-

"Benim babam" adlı çalışma yapıldı. Çalışmaya önce çocukların çizgileriyle babalarını çizmeleriyle başlandı. Hazırlanan tutkallı hamurlarla ahşap kalem kutuların 4 yüzü-

ne yapıştırıldı. Babalarının, üzgün, kızgın, neşeli, düşünceli hallerini çizmeleri istendi. Amaç yetişkinlere ayna tutmaktı da diyebiliriz. Bir yandan da bize çocukların aileleriyle iletişimleriyle ilgili önemli ipuçları verdi.

Geri bildirimler ilginçti:

- "Babam araba sürmeyi sever, babam çok kızgındır, çok sinirlenir. Beni çok sever."
- "Babam bazen beni sever, bazen de sevmez, ortalığı karıştırdığım zaman çabuk sinirlenir. Çook kızgındır. Bize odanızda oynayın der."
- "Benim babam çabuk sinirlenir. İş yapar, bize çok kızar, sinirliyken çok kızar. Anneme de kızıyor iş yaptığı için, sonra yemek veriyor, bizi seviyor."
- "Benim babam sinirlidir, kızgındır, mutlu değil. Ceza verir..."
- "Benim babam beni seviyor, babam hiç kızmaz."
- "Benim babam beni seviyor, küçük kız kardeşimi de seviyor. Babam bana hiç kızmaz."
- "Babam çok kızgındır. Beni seviyor."
- "Benim babam beni seviyor bana kızmıyor."

-XI-

Velilerimizle şiddet konusunda konuşuyoruz. Mesela geleneksel yapıyı, aşiret yapısını konuşuyoruz. "Sizce şiddetin kaynağı nedir?" diyoruz. Buna benzer sorular soruyoruz. Bu konuda geribildirimleri bize onların şiddet konusunda neler düşündükleri hakkında fikir veriyor. Veliyle birlikte çalışırken nerden başlamamız gerektiğini anlıyoruz bu sohbetlerden. Veli şiddeti nasıl tanımlıyor, cinsiyetçiliğin farkında mı, kız ve oğlan çocukları arasında ayrımcılık yapıyor mu?... Sorularımız onların da bu konuda düşünmeye başlamalarını sağlıyor. "Hiç kimse şiddet görmeyi hak etmez, bunu çocuğunuz için yapın, çocuğunuzu önemseyin, çocuğunuzun özgüven kazanmasına destek olun" şeklinde konuşmalar yapıyoruz. Onlarla konuşmaya başlar başlamaz daha ilk adımda "bizim çalışma ilkelerimiz şunlardır, eğitim modelimiz budur" dersek direnç yaşayabiliriz. Çalışırken yerel özellikleri dikkate almak ve kişilerle bu özellikleri dikkate alarak iletişim kurmak önemli. Teorik olarak birçok şey anlatabilirsiniz ama işe yaramayabilir. Somut örnekler vermek daha etkilidir...

-XII-

Ben daha önce resmi anaokullarında çalıştım. Çocuklara Hayat Programı'yla tanışalı bir yıl oldu. Daha önce eğitimdeki sorunları çok az fark edebiliyordum. Bu program-

la birlikte, yaşanan sorunların çok daha derin olduğunu gördüm. Örneğin, öncelikle lisan sorunu vardı. Anadili Türkçe olmayan çocuklarla ancak ikinci dönemin sonlarına doğru iletişim kurabiliyorduk. Çocuklar bizi otorite olarak görüyorlardı. Bu da haklı olarak çocuklarda korku yaratıyordu. Türkçe bilen çocuklar biraz daha rahattı. Türkçe bilmeyen tamamen silik ve çekingen kalıyordu. Bazen çocuklarla konuşmaya çalıştığımda büzüştüklerini, korktuklarını fark ediyordum. Çocukları bir sınıfta sınırlayıp, seçim hakkı vermeden bütün gün aynı yerde aynı anda şarkı söylemeye, boyama yapmaya, oyun oynamaya, çocuklara seçim hakkı vermemek... Hem bizim açımızdan hem de çocuk açısından çok yorucuydu.

Çalışmalarımızda yerel dil ve özellikler dikkate alınır.

Uygulama Örnekleri

- Çocuk evleri düzenlenirken, çalışmanın yapıldığı ilin yerel özellikleri araştırılır. Çocuk evinin dekorasyonunda yerel motifler taşıyan objeler kullanılır.
- Çocukların oynayacakları oyunlar ve oyuncaklar, eğitimde kullanılan materyaller yerelde oynanan oyunlar, oyuncaklar ve materyaller arasından belirlenir. Unutulmaya yüz tutmuş oyunlar, oyuncaklar araştırılarak, yeniden canlandırılırılarak çocuklarla paylaşılır.
- Yemek listesi hazırlanırken, o ilin mutfak alışkanlığı göz önünde bulundurulur. Listeye yerel yemekler de dahil edilir.
- Veliler ve çocuklarla kurulan iletişim çalışmanın yapıldığı ilin dil ve özellikleri göz önünde bulundurularak şekillenir.
- Çocuk ekibinde, yerel dil ve özellikleri bilen eğitmenlerin olmasına dikkat edilir.
- Eğitim çocuk evi ile sınırlı kalmaz. Çocukların yaşadıkları şehir bütün özellikleriyle eğitim alanıdır.

Eğitmenlerden Geribildirimler

-I-

KAMER feminizmi "cinsiyetçi sistemin kadınlara ve çocuklara zarar veren uygulamalarını tespit ederek, alternatiflerini geliştirmek olarak" tanımlar. "Evrensel düşünüp yerel çalışmak" ilkesiyle çalışılır. Kadın ve çocuk çalışmalarında bir yandan kadın ve çocuklara zarar veren değer ve uygulamalar değiştirilmeye çalışılırken, diğer yandan yerelin olumlu özellikleri yaşatılır, yerel özellik ve hassasiyetler göz önünde bulundurulur. Çocuk çalışmalarında yerelin özelliklerini yaşatmaya çalışmak katılımcılık ile de çok bağlantılı yürüdü. Çocukların yaşadığı şehrin, mahallenin, sokağın adını, yerini öğrenmesi yaşadıkları yere kendilerini ait hissetmelerini sağladı. Bir mahalle gezisinden sonra çocuklar akşam eve giderken mahalle sakinleri, esnaf onları tanıyor selamlaşıyor, konuşuyorlardı...

-II-

Günlük yaşam içinde çocuklar ya evde kalır ya da ev ve yuva arasında gidip gelirler. Bu sürelerin dışında anne ve babaları ile sınırlı zaman geçirebilirler. Çocuklar bu dar alanlar içinde yaşadıkları yerin özelliklerini hissedemez, çevreleriyle ilgili konularda farkındalık ve duyarlılık geliştiremezler. Çocuklarla sinemaya, tiyatroya, hayvanat bahçesine, huzurevine, müzelere, pikniğe gittik. Yerel sanatçıları tanıttık, yerelin özelliklerini keşfetmeleri için çocuklara ev ödevleri verdik. Bu yolla aileleri de sürece kattık. Çok eğlenceli sonuçlar çıktı.

-III-

Bütün farklılıkları ortadan kaldıran aynı dil, aynı fiziki mekan, aynı şarkı, aynı oyun bu dünyadaki tek tipleşmeye hizmet eder. Bizim politikamız tamamen bunun karşısında. Bunu çeşitlendirmek ve yaşatmak için bütün yerel özelliklerimizi yuvalarımızda kullanıyoruz. Bu çalışmaya başlamadan önce Hollanda, İsveç, Belçika'daki yuvaları gezdik. Şunu fark ettik: Öyle bir küreselleşme var ki, Avrupa ülkelerindeki ve bizim Diyarbakır ve diğer yuvalarımızın iç mekanları neredeyse birbirinin aynısı. Dedik ki küreselleşme budur işte. Erken çocukluk dönemiyle ilgili malzemeler neredeyse birbirinin aynısı. Tabii ki bazı standartlar olması lazım. Örneğin, çocuğun yemek yiyeceği masanın, oturacağı sandalyenin. Ama bunların dışında çocuk evinin Diyarbakır'da olduğunu gösterecek yerel bir şeyleri

de katmalıyız diye düşündük. İç mekandan oyunlara, oyuncaklara ve beslenmeye kadar dünyanın her yerinde birbirinin kopyası olan çocuk yuvaları yerine her yerde yerelin özelliklerini taşıyan yuvalar olması ve eğitimin de bunların içine yedirilmesi çok önemli. Çünkü küreselleşme giderek dünyanın her yerinde tek tip insan yaratacak neredeyse. Fotoğrafa baktığımız zaman "Aa! Bu Diyarbakır'daki yuva, çünkü bak şu var" denebilir hale getirmeye çalıştık. Örneğin, yere tahta sofralar koyduk, bazı etkinlikleri onun üzerinde yapmaya başladık. Yerel oyun ve oyuncakları kullanmaya özen gösterdik. Çömçe gelin oradan çıktı. Telden ve bezden yapılan bir oyuncak. Bunu yaparken de aslında yerel hikayelerden hareket ettik. Burada kapı kapı dolaşır çocuklar. Ellerinde çöpten bir gelin vardır. Kapıyı çalar ve kapıyı açan kişi "Çömçe gelin ne ister?" der. Çocuklar da "Çömçe gelin bir tas bulgur ister" der. Kadın da bulgur getirir. Yılbaşında yapılır genelde. Çocuklar birinden yağ, birinden tuz ister, sonra o malzemelerden pilav pişirip oturur yerler. Daha çok çerez ister, meyve ister, pestil ister. Sonra oturup piknik yaparlar, birlikte yerler. Biz de çocuklarla çömçe gelinin oyuncağını yaptık. Bu yerel özellikleri kullanma çabamızı etkinliklerimizin içine de yansıttık. Etkinliklerimizde mutlaka halk oyunları, yerel şarkılar var. Onun dışında bir yemek listesi hazırlarken burada üretilen gıdalar nelerdir diye bakıyoruz. Muhtemelen de daha doğal şeyler üretilir, cevizli sucuk falan. Yemek listemizde mutlaka vardır mesela cevizli sucuk. Dünyanın her yerinde sağlıklı beslenme listeleri hazırlanıyor ve bunlar dağıtılıyor. Her yerde aynı yemekler çıkıyor. Biz bir yandan sağlıklı beslenmeye dikkat ederken, diğer yandan da yerelde üretilen gıdaları yemek listelerimize kattık. Bir ara bazı arkadaşlar yemeklerde tuz olmayacak dediler. Şimdi Siverek gibi bir yerde tuzu ve acıyı kaldıramazsınız. Bu sağlıklı da değil zaten. Öyle bir deneme yapıldı Siverek'te. Çocukların hiçbiri yemek yemediler. Yemezler tabii. Acı ve bulgurla büyümüş bir çocuğa sen birden bire tamamen sebze ağırlıklı ve tatsız, tuzsuz bir yemek veremezsin. Hem sağlıklı beslenmeyi hem de bölgenin alışkanlık ve imkanlarını gözetmemiz lazım. Tabii ki çevre ve aile ile olan ilişkilerimizde de yerel özellikleri dikkate aldık. Mesela velilerin daha muhafazakar olduğu yerlerde, dili ve programları da kendi ilkelerimizden vazgeçmeden ama o hassasiyetleri de dikkate alarak uyguladık.

-IV-

Bizi farklı kılan en temel özellikler-

den biri yerel farklılıkları da önemsiyor olmamız. Eğitim müfredatları genelde Ankara ve İstanbul'daki okullara göre yapılıyor. Belirlenen müfredatların yıllık planlarını, çalıştığımız bölgeye uyarlamak zorunda kalıyorduk. Mesela İstanbul ve Ankara'daki okullarda olan materyalleri zaman zaman özellikle doğuda bulmak mümkün olmuyor. Diğer okullarda çalışan arkadaşlarım da bu zorluklardan bahsediyorlar. Biz planı "kendi bölgemize göre yeniden yazmak zorunda kalıyoruz" diyorlar. Benim babam da emekli öğretmen, o da ifade etmişti bunu. Bizim de bazı materyalleri bulmak için bayağı gezdiğimiz zamanlar oluyor. Ancak burada biz kendi oyuncaklarımızı kendimiz yapabiliyoruz. Yaparak, yaşayarak öğrenme kısmında, yereldeki yaşamı göz önünde bulundurarak konuları belirliyoruz. O ildeki yaşam içinde çocukların daha rahat algılayabilecekleri, yabancı olmadıkları konular ve materyallerle öğrenme yeteneklerini geliştiriyoruz. Çocukların özellikle de yaşadıkları bölgenin toplumsal sorunlarına karşı duyarlı olmalarını istiyoruz. Herşeyi yaşadığımız yere göre uyarlıyoruz.

-V-

Her yerde, herkeste direnç var çocuk çalışmasına karşı çünkü gelenekselliği kıran bir şey yapıyoruz. Resmi kurumlarda var, bakkalda var, her yerde var... Gerçekten zor bir çalışma yapıyoruz. Ebeveynler çocuklarını birey olarak görmüyorlar. İlk önce bunu yıkmaya çalışıyoruz. Biz her zaman "evrensel düşünüp yerel çalışmak"tan bahsediyoruz. Yerel çalışmanın zorlukları çok fazla. Çünkü orada bir kurumuz, ilkelerimiz var, onun dışına çıkmamamız lazım. Ama diğer yandan da yerel özelliklere ve hassasiyetlere dikkat etmemiz lazım, çünkü var olan dengeleri radikal bir şekilde bozmak, orda var olup çalışabilmemizin önünü kesecektir. Bir velimiz vardı, "dışardan dinsizliği öğrettiğinizi duyduk hoca" dedi. "Böyle bir şey var mı?" Her türlü siyasi, dini, etnik görüş ve oluşumdan bağımsız ve hepsine eşit mesafede durmak bizim için çok önemli, ama bunu doğru şekilde çevredekilere de anlatabilmemiz lazım. Dilimize, duruşumuza çok dikkat etmemiz gerekiyor. Sadece bir anlık söylenen bir söz bile direnç gösterenlerin kullanacağı bir koz haline gelebiliyor. Özellikle siyasi bağımsızlığın mümkün olabileceğini ve böyle bir duruşumuz olduğunu kabul ettirmek zor oluyor. Bu çalışma yapılmasın, yürümesin diye çok direnç var, karalama politikaları var. Tüm bunlara karşı dururken de çalıştığınız bölgenin yerel özelliklerini dikkate almak şart.